

Marcin MISZCZUK

Centrum Przygotowań do Misji Zagranicznych, Kielce

marcin_miszczyk@interia.pl

<https://orcid.org/0000-0001-5417-1903>

<https://doi.org/10.34739/dsd.2024.01.01>

ZAGROŻENIA DLA BEZPIECZEŃSTWA PAŃSTW BAŁTYCKICH WYNIKAJĄCE Z RYWALIZACJI MILITARNEJ FEDERACJI ROSYJSKIEJ Z SOJUSZEM PÓŁNOCNOATLANTYCKIM

ABSTRAKT: Celem artykułu było zidentyfikowanie zagrożeń kreowanych przez Federację Rosyjską dla bezpieczeństwa państw bałtyckich w kontekście rosyjskiej rywalizacji militarnej z Sojuszem Północnoatlantyckim. Problem badawczy został sformułowany w formie następującego pytania: Jakie zagrożenia dla bezpieczeństwa państw bałtyckich kreuje i może kreować w przyszłości Federacja Rosyjska i jak wpisują się one w strategię rosyjskiej rywalizacji militarnej? W artykule przedstawiono istotę rosyjskiej rywalizacji strategicznej z Sojuszem Północnoatlantyckim w obszarze militarnym oraz dokonano eksplanacji spektrum zagrożeń dla bezpieczeństwa państw bałtyckich, będących efektem rosyjskiej rywalizacji militarnej z NATO. Wnioski z przeprowadzonych badań świadczą o tym, iż rywalizacja militarna Federacji Rosyjskiej może skutkować występowaniem w przestrzeni bezpieczeństwa państw bałtyckich szerokiej gamy zagrożeń dla suwerenności terytorialnej oraz bezpieczeństwa wewnętrznego, tym samym erodując zdolności Wschodniej Flanki NATO w zakresie obrony i odstraszania. W procesie badawczym zastosowano następujące metody badawcze: krytyczną analizę i ocenę literatury, wnioskowanie, syntezę oraz prognozę rozwoju zagrożeń.

SŁOWA KLUCZOWE: Federacja Rosyjska, rywalizacja militarna, państwa bałtyckie, NATO, zagrożenia

THREATS TO THE BALTIC STATES' SECURITY RESULTING FROM THE RUSSIAN FEDERATION'S MILITARY RIVALRY AGAINST THE NORTH ATLANTIC TREATY ORGANIZATION

ABSTRACT: The aim of the research was to identify the threats created by the Russian Federation to the security of the Baltic States in the context of Russian military rivalry with the North Atlantic Treaty Organization. The research problem was formulated in the form of the following question: Which threats to the security of the Baltic States are and may be created by the Russian Federation in the future and how do they correspond to the strategy of the Russian military rivalry? The article presents the essence of Russian strategic rivalry with the North Atlantic Treaty Organization in the military sphere and explores the spectrum of threats to the security of the Baltic States as a result of Russian military rivalry with NATO. The conclusions of the research show that the military rivalry of the Russian Federation may result in a wide range of threats to territorial sovereignty and internal security in the security space of the Baltic States, thereby eroding the defence and deterrence capabilities of the NATO's Eastern Flank. During the research process, the following research methods were applied: critical analysis and evaluation of literature, conclusion, synthesis and the method of threat development forecast.

KEYWORDS: Russian Federation, military rivalry, Baltic States, NATO, threats

WPROWADZENIE

Bezpieczeństwo międzynarodowe jest odzwierciedleniem aktualnego stanu stosunków i oddziaływań między uczestnikami globalnego (regionalnego) środowiska bezpieczeństwa. Ma ono również wymiar procesualny z uwagi na właściwą dynamikę zjawisk zachodzących w przestrzeni bezpieczeństwa państw oraz międzynarodowych organizacji bezpieczeństwa. Stan bezpieczeństwa międzynarodowego uzależniony jest zatem od indywidualnych oraz kolektywnych działań podejmowanych przez państwa na rzecz zapewniania bezpieczeństwa oraz obecnych w środowisku zagrożeń, kreowanych przez podmioty dążące do osiągnięcia celów polityki zagranicznej za pomocą metod i form agresji. Proces przeciwdziałania zagrożeniom stanowi zatem podstawową funkcję państw (podmiotów międzynarodowych) w kontekście zapewniania integralności terytorialnej, bezpieczeństwa personalnego obywateli oraz kreowania warunków do niezakłóconego rozwoju¹. Ocenia się, iż podstawowym źródłem współczesnych zagrożeń dla bezpieczeństwa międzynarodowego są działania państw niedemokratycznych, które w swojej polityce zagranicznej usiłują narzucić własną wolę, stojącą w sprzeczności z wolnością, swobodą działania oraz celami innych uczestników stosunków międzynarodowych².

Działania Federacji Rosyjskiej (FR) podejmowane na arenie międzynarodowej w perspektywie ostatniej dekady mają charakter zaplanowanego, ściśle skoordynowanego procesu rywalizacji międzynarodowej, która ma przybliżyć osiągnięcie głównych celów politycznych państwa. Należy zwrócić uwagę, iż intensywność podejmowanych przez Federację Rosyjską wrogich działań wobec państw, z którymi konkuruje, odznacza się fluktuacją oraz wykorzystaniem szerokiej palety narzędzi destabilizacji i destrukcji. Przyjmując pewne uproszczenie, można stwierdzić, że kierunek współczesnej polityki zagranicznej FR określa Doktryna Primakowa, koncepcja rosyjskiej polityki zagranicznej sformułowana w drugiej połowie lat dziewięćdziesiątych przez Jewgienija Primakowa, ówczesnego Ministra Spraw Zagranicznych Federacji Rosyjskiej. Doktryna została przygotowana jako remedium na załamanie potęgi państwa, które nastąpiło po dezintegracji Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich (ZSRR). Katastrofa ekonomiczna państwa, fiasko koncepcji atlantyzmu³ oraz utrata piwotalnej pozycji Rosji w euroatlantyckiej przestrzeni bezpieczeństwa spowodowały reorientację kierunku polityki zagranicznej FR oraz wzmocnienie poparcia dla restauracji koncepcji rosyjskiego rewanżyzmu. Istota doktryny polegała na równoważeniu przez Federację Rosyjską potęgi Stanów Zjednoczonych (USA), zakwestionowaniu jednobiegunowego układu sił oraz odtworzeniu hegemonii rosyjskiej w przestrzeni postsowieckiej. Analiza Doktryny Primakowa oraz podejmowanych

¹ R. Zięba, *Pojmowanie bezpieczeństwa międzynarodowego w XXI wieku*, [w:] *Bezpieczeństwo międzynarodowe w XXI wieku*, R. Zięba (red.), Warszawa 2018, s. 23.

² T. Jemioło, A. Dawidczyk, *Wprowadzenie do metodologii badań bezpieczeństwa*, Warszawa 2008, s. 40.

³ Koncepcja polityki zagranicznej FR autorstwa ministra Andrieja Kozyrjewa, oparta na przekonaniu o konieczności integracji Federacji Rosyjskiej ze światem euroatlantyckim. Kozyrjew zakładał, iż współpraca z Europą Zachodnią oraz Stanami Zjednoczonymi zagwarantuje bezpieczeństwo i stabilny rozwój państwa. J. Potulski, *Współczesne kierunki rosyjskiej myśli geopolitycznej: między nauką, ideologicznym dyskursem a praktyką*, Gdańsk 2010, s. 78.

przez Federację Rosyjską działań na arenie międzynarodowej pozwala stwierdzić, iż do podstawowych celów strategicznych państwa należą: odtworzenie mocarstwowej pozycji poprzez pełną dominację polityczno-wojskową w obszarze postsowieckim, zahamowanie integracji euroatlantyckiej Ukrainy oraz Gruzji, odsunięcie struktur Sojuszu Północnoatlantyckiego od granic państwa oraz osłabienie potencjału militarnego państw Wschodniej Flanki NATO⁴. Należy podkreślić, iż kierownictwo polityczne Federacji Rosyjskiej oraz większa część rosyjskiego społeczeństwa odznacza się wysokim poziomem tolerancji dla wykorzystania przymusu i przemocy jako mechanizmów rywalizacji międzynarodowej⁵. Federacja Rosyjska dąży do destabilizacji obowiązującego porządku międzynarodowego, polaryzacji członków Sojuszu Północnoatlantyckiego oraz dezintegracji państw Wschodniej Flanki NATO. Należy ocenić, iż FR jest zdolna i gotowa do wykorzystania zarówno komponentu militarnego, jak i niekinetycznych środków oddziaływania w celu osłabienia spójności Sojuszu Północnoatlantyckiego, Unii Europejskiej (UE) oraz zdyskredytowania Stanów Zjednoczonych jako gwaranta bezpieczeństwa w Europie⁶.

Rywalizacja strategiczna Federacji Rosyjskiej z Sojuszem Północnoatlantyckim w przestrzeni bezpieczeństwa Europy Środkowo-Wschodniej ma charakter intensywnej konkurencji o prymat polityczny i militarny. Kształtuje ona kierunek polityki zagranicznej państw europejskich, wpływa na wskaźniki ekonomiczne oraz stanowi źródło głównych zagrożeń dla bezpieczeństwa państw członkowskich Sojuszu Północnoatlantyckiego, co potwierdzone zostało podczas Szczytu NATO w Waszyngtonie, 10 lipca 2024 roku⁷. Styl prowadzenia przez Federację Rosyjską rywalizacji strategicznej determinowany jest autokratycznym sposobem sprawowania władzy, doświadczeniami historycznymi, rewizjonistyczną polityką zagraniczną oraz kluczową rolą siły militarnej jako narzędzia osiągnięcia celów politycznych. Litwa, Łotwa i Estonia zajmują szczególne miejsce w polityce bezpieczeństwa Federacji Rosyjskiej z uwagi na czynniki militarne, historyczne, geograficzne i kulturowe. Państwa bałtyckie są jedynymi byłymi republikami ZSRR, które uzyskały członkostwo w NATO. Rosja traktuje państwa bałtyckie jako najsłabsze ogniwo Sojuszu Północnoatlantyckiego, dlatego przypuszcza się, iż w przypadku eskalacji przemocy ze strony Federacji Rosyjskiej na kierunku zachodnim, to Litwa, Łotwa i Estonia stałyby się prawdopodobnie pierwszym celem rosyjskiej presji i agresji.

Kwerenda dostępnej literatury upoważnia do stwierdzenia, że występuje obiektywna luka w wiedzy dotycząca strategicznej rywalizacji międzynarodowej Federacji Rosyjskiej, a szczególnie jej konsekwencji dla bezpieczeństwa państw bałtyckich. Dostępne opracowania w większości wymagają uzupełnienia, bowiem ich perspektywa badawcza nie koncentruje się na zagrożeniach, jakie może generować podjęcie przez Federację Rosyjską działań militarnych

⁴ J. Diec, *Geostrategiczny wybór Rosji. U zarania trzeciego tysiąclecia*, t. I, Kraków 2015, s. 93-94.

⁵ S. Dębski, *Dwie składowe aktualnej sytuacji w Rosji*, <https://www.pism.pl/publikacje/dwie-skladowe-aktualnej-sytuacji-w-rosji> (30.08.2024).

⁶ M. Banasik, *Zagrożenia Federacji Rosyjskiej i euroatlantycka perspektywa bezpieczeństwa*, Warszawa 2019, s. 28-29.

⁷ NATO, *Washington Summit Declaration issued by the NATO Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Washington, D.C. 10 July 2024*, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_227678.htm (17.09.2024).

powyżej poziomu wojny. Brakuje opracowań, które w syntetyczny sposób wyjaśniłyby relacje pomiędzy zagrożeniami, jakie kreuje Federacja Rosyjska w przestrzeni bezpieczeństwa Europy Środkowo-Wschodniej, a ich skutkami w kontekście bezpośrednich i pośrednich wyzwań dla bezpieczeństwa państw bałtyckich. Ponadto dynamika zjawisk i procesów zachodzących w przestrzeni bezpieczeństwa regionalnego wymaga uaktualnienia wiedzy w obszarze ewolucji zagrożeń kreowanych przez Federację Rosyjską oraz ich długofalowych rezultatów w perspektywie strategicznej.

Zidentyfikowana sytuacja problemowa oraz stan wiedzy na temat przedmiotu badań ukazały konieczność jej uporządkowania i uzupełnienia. Na podstawie występującej luki poznawczej sformułowano główny problem badawczy w formie pytania: Jakie zagrożenia dla bezpieczeństwa państw bałtyckich kreuje i może kreować w przyszłości Federacja Rosyjska i jak wpisują się one w strategię rosyjskiej rywalizacji militarnej? Tak zidentyfikowana sytuacja problemowa prowadzi do sformułowania następujących problemów szczegółowych:

1. W czym wyraża się istota rywalizacji militarnej Federacji Rosyjskiej z Sojuszem Północnoatlantyckim?
2. Jakie zagrożenia dla bezpieczeństwa państw bałtyckich wynikają z rywalizacji militarnej Federacji Rosyjskiej z NATO?

Celem badań, których rezultat stanowi treść artykułu, było zidentyfikowanie zagrożeń kreowanych przez Federację Rosyjską dla bezpieczeństwa państw bałtyckich w kontekście rosyjskiej rywalizacji militarnej z Sojuszem Północnoatlantyckim. W procesie opracowania artykułu zastosowano problemowo-diagnostyczne podejście badawcze. Wśród wykorzystanych metod badawczych wyróżnić należy: krytyczną analizę i ocenę literatury, wnioskowanie, syntezę oraz prognozę rozwoju zagrożeń.

ISTOTA RYWALIZACJI MILITARNEJ FEDERACJI ROSYJSKIEJ Z SOJUSZEM PÓLNOCNOATLANTYCKIM

Pojęcie rywalizacji ma swoje etymologiczne korzenie w łacińskim sformułowaniu *rivalris*, które określało osoby konkurujące o dostęp do wody ze strumienia (*rivus*). Konkurencja jest często traktowana jako pojęcie synonimiczne, pochodzące od łacińskiego słowa *concurrentia*, które współcześnie interpretuje się jako wykluczające się racje. Według współczesnej definicji rywalizacja oznacza „ubieganie się o pierwszeństwo albo o zdobycie czegoś lub kogoś”⁸. Pełniejsze określenie tego pojęcia wskazuje na konieczność zaistnienia „współzawodnictwa między poszczególnymi osobami lub grupą, zainteresowanymi w osiągnięciu tego samego celu”⁹. Rywalizację należy badać zatem w ujęciu procesualnym, ponieważ dla zaistnienia tego zjawiska logiczne jest występowanie co najmniej dwóch podmiotów posiadających te same lub podobne cele, ubiegających się o zdobycie określonych, limitowanych dóbr i wartości.

⁸ Słownik języka polskiego PWN, *Rywalizacja*, <https://sjp.pwn.pl/sjp/rywalizacja;2518496.html> (17.09.2024).

⁹ S. Dubisz, *Uniwersalny słownik języka polskiego PWN*, t. 2, Warszawa 2006, s. 209.

Wypadkową takiego zjawiska jest presja konkurencyjna, wyrażająca się w walce o kluczowe zasoby, dominację i wpływy¹⁰.

Rywalizacja w stosunkach międzynarodowych występuje wówczas, gdy między określonymi stronami istnieje fizyczny lub niemierzalny spór, czyniący z tych podmiotów konkurentów. Ponadto cechami zjawiska rywalizacji międzynarodowej jest dążenie stron do zdobycia supremacji we wzajemnych relacjach oraz ograniczona podaż zasobów (terytorium), o które toczy się rywalizacja, bądź ich wyjątkowa wartość dla konkurentów. Powyższe rozważania teoretyczne upoważniają do stwierdzenia, iż rywalizacja międzynarodowa jest przeciwieństwem współpracy między państwami i polega na aktywnym dążeniu do uzyskania przewagi nad innym podmiotem, przy wykorzystaniu mechanizmów politycznych, środków militarnych i czynników ekonomicznych. Współczesna rywalizacja międzynarodowa charakteryzuje się trzema zasadniczymi uwarunkowaniami. Po pierwsze, mocarstwa permanentnie optymalizują czynniki potęgi i dążą do rozszerzania wpływów na arenie międzynarodowej. Druga kategoria obejmuje wykorzystanie aspektu siły, także militarnej do osiągnięcia przewagi strategicznej. Po trzecie, rywalizacja międzynarodowa może obejmować zastosowanie niemilitarnych środków wpływu poniżej progu wojny w celu uzyskania przewagi nad oponentem bez eskalacji przemocy i prowokowania zdecydowanej odpowiedzi ze strony organizacji bezpieczeństwa kolektywnego. Rywalizacja na poziomie strategicznym dotyczy mocarstw (organizacji międzynarodowych), walczących o uzyskanie dominacji regionalnej lub światowej. Wypadkową procesu rywalizacji strategicznej mogą być wyzwania, zagrożenia kryzysy dla bezpieczeństwa międzynarodowego. Znakomita większość sporów między mocarstwami dotyczy zasobów, terytoriów bądź sprawowania wyłącznej hegemonii w stosunku do państw satelickich¹¹.

Analiza mechanizmów i sposobów rywalizacji strategicznej Federacji Rosyjskiej wskazuje na ścisły związek między działaniami państwa na arenie międzynarodowej oraz założeniami teorii realizmu, według której dominacja nad przeciwnikami w przestrzeni międzynarodowej osiągnana jest poprzez czynnik siły. Rywalizacja militarna zakłada wykorzystanie sił zbrojnych jako podstawowego środka osiągnięcia celów strategicznych na arenie międzynarodowej. Rywalizacja militarna polega zatem na zastosowaniu bądź groźbie użycia sił zbrojnych w celu osiągnięcia określonych celów politycznych. Szeroki wachlarz metod strategicznej rywalizacji militarnej obejmuje przede wszystkim: pełnoskalową agresję zbrojną, odstraszenie strategiczne, wojny zastępcze, działania hybrydowe, działania niekinetyczne oraz konflikt poniżej progu wojny. Należy zatem założyć, iż zasadniczym celem rywalizacji militarnej jest wykorzystanie sił zbrojnych do osiągnięcia strategicznych celów politycznych oraz uniemożliwienie przeciwnikowi zastosowania własnych sił zbrojnych w optymalnym (planowym) wariantcie ich użycia¹².

¹⁰ M. Banasik, *Bezpieczeństwo międzynarodowe w erze strategicznej rywalizacji*, Warszawa 2023, s. 46.

¹¹ *Ibidem*, s. 47-48.

¹² W. Grygolec, L. Kościuk, *Bezpieczeństwo militarne państwa. Pojęcia, uwarunkowania, polityka*, Warszawa 1998, s. 22-23.

W odniesieniu do aspektów teoretycznych rywalizacji międzynarodowej należy stwierdzić, iż Sojusz Północnoatlantycki traktowany jest przez Federację Rosyjską jako przeszkoda na drodze do odbudowania imperialnego statusu państwa oraz odzyskania hegemonii na terytorium byłego ZSRR. Kluczową rolę czynnika militarnego w rosyjskiej rywalizacji międzynarodowej należy upatrywać w procesie realizowanych reform Sił Zbrojnych Federacji Rosyjskiej, których efektem operacyjnym jest pozyskanie zdolności do prowadzenia przez SZ FR ofensywnych działań eksterytorialnych (zarówno linearnych operacji powietrzno-lądowych, jak i konfliktów poniżej progu wojny). Przyczyną podjęcia działań optymalizacyjnych w zakresie podniesienia zdolności obronnych rosyjskich sił zbrojnych były wysoce niezadowalające rezultaty interwencji Federacji Rosyjskiej w Gruzji, zmiana percepcji zagrożeń wśród rosyjskich elit politycznych oraz proces zwiększania zdolności wojskowych Wschodniej Flanki NATO. Konflikt w Osetii i Abchazji wykazał, iż ówczesne Siły Zbrojne Federacji Rosyjskiej nie były zdolne i gotowe do realizacji działań operacyjnych w perymetrze strategicznym państwa. Największe deficyty występowały w obszarze dowodzenia i kierowania walką oraz rozpoznania i wywiadu. Brak dyscypliny rozkazodawczej oraz zakłócenia komunikacji w pionowej oraz poziomej strukturze dowodzenia ograniczały możliwość skutecznego kierowania pododdziałami. Niedostateczne i nieaktualne dane wywiadowcze i rozpoznawcze nie pozwalały na skuteczne planowanie operacji. Poważnym problemem, jaki wykazały analizy działań SZ FR w Gruzji, była nieskuteczność sił powietrznych, które w konflikcie 2008 roku nie potrafiły zapewnić wsparcia pododdziałom wojsk lądowych z uwagi na brak należytej koordynacji w operacji połączonej oraz występujące trudności z identyfikacją celów naziemnych i przełamania gruzińskiej obrony powietrznej. Kierownictwo państwa zdecydowało o potrzebie przeprowadzenia gruntownej reformy sił zbrojnych, wówczas niezdolnych do pełnienia swojej funkcji w rosyjskiej strategii rywalizacji międzynarodowej, opartej na skutecznych i zdolnych do działania operacyjnego siłach zbrojnych. W rosyjskiej Doktrynie Wojennej z 2010 roku Sojusz Północnoatlantycki po raz pierwszy od upadku ZSRR wskazany został jako główne zagrożenie dla bezpieczeństwa państwa oraz jego interesów strategicznych¹³. Priorytetami procesu modernizacji Sił Zbrojnych FR były: strategiczna restrukturyzacja i profesjonalizacja armii, podniesienie jakości procesu dowodzenia i kierowania oraz przygotowanie sił zbrojnych do prowadzenia linearnych konfliktów zbrojnych o wysokiej intensywności, działań zbrojnych poniżej poziomu wojny oraz operacji o charakterze ekspedycyjnym. Dążono do skrócenia czasu osiągnięcia gotowości bojowej przez związki taktyczne, których sprawność dowodzenia, zdolności do precyzyjnego rażenia oraz terminowa logistyka miały upoważniać do prowadzenia współczesnych konfliktów zbrojnych, nie wykluczając konfrontacji nuklearnej¹⁴. Duży nacisk w procesie reform położono na problematykę odstraszenia strategicznego, z wykorzystaniem jądrowych oraz konwencjonalnych środków rażenia. Kluczowym aspektem procesu optymalizacji zdolności

¹³ B. Cichoński, *Doktryna wojskowa Federacji Rosyjskiej*, Warszawa 2010, s. 5.

¹⁴ M. Clark, *The Russian military's lesson learned in Syria*, Waszyngton 2021, s. 37-39.

obronnych FR była rozbudowa Zachodniego Okręgu Wojskowego (ZOW)¹⁵, zarówno w aspekcie tworzenia nowych jednostek wojskowych, jak i wyposażania istniejących związków taktycznych okręgu w nowoczesne uzbrojenie i sprzęt.

Modernizacja i optymalizacja zdolności rosyjskich sił zbrojnych w bezpośrednim perymetrze strategicznym NATO polegały na zwiększeniu liczebności pododdziałów oraz podniesieniu jakości ich wyposażenia w celu zwiększenia czynnika mobilności i skracania czasu osiągnięcia gotowości do podjęcia działań operacyjnych. Główną ideą było pozyskanie przez związki taktyczne zdolności do wykonywania nagłych uderzeń na zasadniczych kierunkach, z pominięciem (skróceniem) etapu mobilizacji¹⁶. Militaryzacja zachodniej części Federacji Rosyjskiej stanowiła w głównej mierze odpowiedź na zwiększenie zaangażowania militarnego Sojuszu Północnoatlantyckiego na Wschodniej Flance NATO. W latach 2013-2017 zwiększono dynamikę wzmocnienia zdolności obronnych ZOW. Sformowano nowe jednostki wojsk lądowych i powietrznodesantowych, a istniejące związki taktyczne rozbudowano i wyposażono nowoczesnym uzbrojeniem¹⁷. Ewolucja rosyjskiej koncepcji prowadzenia walki zbrojnej po konflikcie w Gruzji była jednym z powodów, dla których związek taktyczny w sile dywizji (zamiast brygady) ma być podstawową jednostką sił manewrowych w pełnoskalowej operacji lądowej¹⁸.

Analiza procesu reformy rosyjskich sił zbrojnych oraz działań ukierunkowanych na podnoszenie zdolności militarnych SZ FR w bezpośrednim perymetrze strategicznym Sojuszu Północnoatlantyckiego wskazuje, iż Federacja Rosyjska może wykorzystywać zarówno ofensywne, jak i defensywne zdolności wojskowe w procesie rywalizacji z NATO. Ocenia się, iż z rosyjskiej perspektywy kluczowe znaczenie w mechanizmie presji i agresji militarnej mają zdolności do odstraszenia strategicznego. Federacja Rosyjska posiada szerokie spektrum narzędzi, które predestynują państwo do skutecznego odstraszenia potencjalnego przeciwnika w wielodomenowym środowisku operacyjnym. W skład sił przeznaczonych do odstraszenia militarnego wchodzi: konwencjonalne siły zbrojne ogólnego przeznaczenia, siły odstraszenia nienuklearnego (posiadające zdolności do precyzyjnego rażenia środkami niejądrowymi) oraz strategiczne i niestrategiczne siły nuklearne. Należy podkreślić, iż rosyjskie zdolności do skutecznego odstraszenia nuklearnego synchronizowane są z podnoszeniem gotowości do realizacji odstraszenia za pomocą środków konwencjonalnych, głównie broni precyzyjnego rażenia. Gotowość do

¹⁵ Zachodni Okręg Wojskowy został rozformowany 26 lutego 2024. W jego miejsce odtworzono Leningradzki i Moskiewski Okręg Wojskowy. A.M. Dyer, *Nowa reforma sił zbrojnych Rosji - zagrożenie czy gra pozorów*, <https://pism.pl/publikacje/nowa-reforma-sil-zbrojnych-rosji-zagrozenie-czy-gra-pozorow> (10.09.2024).

¹⁶ C. Harris, F.W. Keegan, *Russia's Military Posture: Ground forces order to battle*, Waszyngton 2018, s. 14.

¹⁷ K. Muzyka, *Russian Forces in the Western Military District*, Waszyngton 2021, s. 54.

¹⁸ Tezę tę potwierdza utworzenie w 2020 roku w obwodzie królewieckim 18 Dywizji Zmotoryzowanej Gwardii, która stanowi trzon rosyjskich zdolności do projekcji siły w wymiarze lądowym. Związek taktyczny ma samodzielne zdolności do prowadzenia natarcia i obrony, rozpoznania oraz precyzyjnego rażenia. G. Kuczyński, „Bańka” najeżona raketami. Czym Rosja może zagrozić z obwodu kaliningradzkiego, <https://i.pl/banka-najezona-raketami-czym-rosja-moze-zagroziec-z-obwodu-kaliningradzkiego/ar/c1-16327539> (29.08.2024).

użycia w konflikcie przez Federację Rosyjską broni nuklearnej będzie wiązała się z malejącą skutecznością odstraszenia z użyciem konwencjonalnych środków rażenia¹⁹.

Istotne w kontekście rywalizacji militarnej Federacji Rosyjskiej z NATO są zdolności antydostępowe, rozwijane w kluczowych z rosyjskiej perspektywy geostrategicznej miejscach w Europie i Azji. Obszary te zwane są w literaturze „bańką antydostępową” (ang. Anti-Access Area-Denial, A2/AD). Federacja Rosyjska wykorzystuje obecnie kilka stref przeciwdostępowych, które mają zapewnić dominację polityczno-wojskową w kluczowych obszarach. Zdolności A2/AD występują między innymi w obwodzie królewieckim, na Półwyspie Krymskim, w Syrii, Armenii, Tadżykistanie oraz na Kamczatce. Bastiony antydostępowe charakteryzują się koncentracją określonych środków walki, które uniemożliwiają przeciwnikowi wejście do teatru działań oraz pozbawiają go swobody manewru. Wśród tych efektorów można wyróżnić: systemy przeciwlotnicze i przeciwrakietowe, broń precyzyjnego rażenia, środki walki elektronicznej oraz broń nuklearną. Istotną rolę w ograniczaniu zdolności Sojuszu Północnoatlantyckiego do projekcji siły w regionie Wschodniej Flanki NATO odgrywa obwód królewiecki. W przypadku ewentualnego konfliktu zbrojnego zdolności antydostępowe zgromadzone w enklawie mają mitygować potencjał ofensywny NATO oraz uniemożliwić wsparcie pododdziałów pierwszorzutowych związanych walką, zarówno drogą lądową, powietrzną, jak i morską. Bastiony antydostępowe pozwalają na podjęcie działań o charakterze demonstracji siły, powstrzymując tym samym przeciwnika przed podjęciem działań ofensywnych, natomiast potencjał środków A2/AD, a szczególnie broń precyzyjnego rażenia generuje strategiczną niepewność co do charakteru przyszłych działań zbrojnych FR. Zdolności antydostępowe obliczone są również na uniemożliwienie przeciwnikowi przeprowadzania operacji powietrznych. Przyпуска się, iż Federacja Rosyjska może dążyć do dezintegracji systemów obrony przeciwlotniczej i przeciwrakietowej, zakłócić swobodę wykorzystania przestrzeni powietrznej i kosmicznej w procesie dowodzenia i kierowania walką, a także dezintegrować systemy rażenia i zabezpieczenia logistycznego poprzez walkę w cyberprzestrzeni²⁰. W przypadku konwencjonalnego konfliktu zbrojnego Federacja Rosyjska może dążyć do zablokowania startu sojuszniczych statków powietrznych na lotniskach przy użyciu środków walki radioelektronicznej i systemów zakłócających, po czym razić je, wykorzystując taktyczne rakiety balistyczne oraz artylerię rakietową dalekiego zasięgu²¹. Proces militaryzacji obwodu królewieckiego oraz wysoki stopień wysycenia jego terytorium efektywnymi środkami antydostępowymi podyktowany jest dążeniem Federacji Rosyjskiej do uzyskania przewagi strategicznej w wielodomenowej rywalizacji militarnej na Wschodniej Flance NATO. Potwierdzeniem tej tezy jest rozmieszczenie w regionie systemów obrony powietrznej *S-400*, systemów ochrony brzegowej *Bał* i *Bastion* oraz raket

¹⁹ S. Watts, B. Rooney, G. Germanovich, S. Pezard, C. Reach, M. Shostak, *Deterrence and escalation in competition with Russia*, Santa Monica 2022, s. 16-20.

²⁰ A. Radomyski, *Development of the Russian Anti Access/Anti Denial (A2/AD) concept as a threat to NATO and Poland*, „Torun International Studies” 2021, nr 1 (13), s. 48-50.

²¹ A. Schmidt, *Countering Anti -Access/Area Denial. Future Capability Requirements in NATO*, „The Journal of the JAPCC” 2016, nr 23, s. 70-73.

Iskander. W 2018 roku dyslokowano tam zestawy walki radioelektronicznej *Samarkand*, mogące zakłócać systemy GPS. Systemy obrony przeciwrakietowej w enklawie powodują ograniczenie swobody manewru Sił Zbrojnych NATO jeszcze w obrębie terytorium traktatowego oraz stanowią przeszkodę w rozmieszczeniu sojuszniczych pododdziałów w zasięgu systemów rakietowych w przypadku eskalacji konfliktu zbrojnego. Rosyjskie zdolności antidostępowe w obwodzie królewieckim pozwalają na zakłócanie działań operacyjnych sojuszniczej floty okrętów nawodnych i podwodnych, odcinając tym samym morską drogę wsparcia walczących pododdziałów w regionie Wschodniej Flanki NATO. Kluczową implikacją rosyjskich zdolności antidostępowych w obwodzie królewieckim jest również potencjalne zablokowanie możliwości wejścia do teatru działań Sił Szybkiego Reagowania NATO (ang. NATO Response Force, NRF), w tym szczególnie sił Szpicu NATO (ang. Very High Readiness Joint Task Force, VJTF).

Biorąc pod uwagę założenia rosyjskiej koncepcji rywalizacji militarnej, a także rolę Sił Zbrojnych FR jako czynnika składającego się na strategiczną dominację państwa, należy stwierdzić, iż w perspektywie dekady rywalizacja militarna FR będzie prawdopodobnie koncentrowała się na destabilizacji Sojuszu Północnoatlantyckiego i Unii Europejskiej, a w sposób bezpośredni będzie kreować zagrożenia dla bezpieczeństwa Wschodniej Flanki NATO. Ocenia się, iż w przypadku ewentualnej, pełnoskalowej eskalacji zbrojnej Federacja Rosyjska będzie dążyć do intensyfikacji działań ofensywnych w pierwszym etapie konfliktu, po czym prawdopodobnie zostaną zastosowane pryncypia wojny ograniczonej, oscylujące wokół osiągnięcia pojedynczych celów politycznych, a nie zniszczenia całości sił przeciwnika (podporządkowania całości jego terytorium)²². Należy przyjąć, iż Federacja Rosyjska w ramach strategicznej rywalizacji militarnej będzie aktywnie prowadzić ofensywne działania w szarej strefie, definiowanej przez autora jako przestrzeń pomiędzy stanem pokoju a otwartą konfrontacją kinetyczną, wypełnioną wrogim, wielowektorowym oddziaływaniem, stosowanym przez przeciwnika w celu osiągnięcia dominacji strategicznej. W ramach operacji w szarej strefie agresor może stosować hybrydowe i nieliniarne formy wpływu (walki). Działania agresora w szarej strefie będą charakteryzować się stopniowym osiąganiem celów politycznych w sposób niedający jasnych przesłanek do zastosowania odpowiedzi militarnej. Większość operacji w szarej strefie będzie oparta na konfliktach niskiej intensywności, obliczonych na wyczerpanie przeciwnika.

ZAGROŻENIA DLA BEZPIECZEŃSTWA PAŃSTW BAŁTYCKICH WYNIKAJĄCE Z RYWALIZACJI MILITARNEJ FEDERACJI ROSYJSKIEJ Z NATO

Nie ulega wątpliwości, iż pełnoskalowa agresja Federacji Rosyjskiej na Ukrainę rozpoczęta 24 lutego 2022 roku wywołała wstrząs oraz całkowitą degradację poczucia bezpieczeństwa, szczególnie w państwach Wschodniej Flanki NATO. Wybuch wojny na Ukrainie stanowił o przesunięciu kolejnej granicy w przebiegu rosyjskiej rywalizacji strategicznej z Zachodem. Federacja

²² L. Freedman, *The theory of limited war*, [w:] *International Perspectives on the Gulf Conflict, 1990-91*, A. Danchev, D. Keohane (red.), Londyn 1994, s. 203-204.

Rosyjska postrzega terytorium państw bałtyckich jako przedmiot nieustannego konfliktu interesów w konfrontacji z Sojuszem Północnoatlantyckim. Litwa, Łotwa i Estonia są byłymi republikami Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich, które jako jedyne są państwami członkowskimi NATO. Strategiczne partnerstwo państw bałtyckich ze Stanami Zjednoczonymi, członkostwo w Unii Europejskiej oraz rozwój sojuszniczej infrastruktury wojskowej na ich terytorium stanowią istotną przeszkodę w rozciąganiu politycznych i militarnych wpływów Kremla w Europie Środkowo-Wschodniej. W kulturze strategicznej Federacji Rosyjskiej, państwa bałtyckie postrzegane są dualistycznie – jako szanse i wyzwania dla bezpieczeństwa i interesów Rosji. Operacjonalizacja polityki Kremla wobec Litwy, Łotwy i Estonii przejawia się w stosowanej presji i destabilizacji jako podprogowych mechanizmach rywalizacji międzynarodowej. Celowe wydaje się zrozumienie uwarunkowań rosyjskiej retoryki wybrzmiewającej w stosunku do państw bałtyckich. Po pierwsze, z propagandowego punktu widzenia Moskwy, Federacja Rosyjska jest w stanie ciągłego zagrożenia, dlatego musi stosować ofensywne, proaktywne działania w celu ochrony i obrony państwa i narodu. Ekspansja NATO w kierunku wschodnim traktowana jest w opinii Kremla jako poważne ograniczenie strategicznych planów Federacji Rosyjskiej, a silne zaangażowanie polityczne i wojskowe państw bałtyckich stało się poważnym zagrożeniem dla rosyjskiego bezpieczeństwa i interesów Moskwy w bliskiej zagranicy²³. Rosyjska dezinformacja oscyluje wokół dyskredytowania niezależności politycznej Litwy, Łotwy i Estonii. W percepcji Moskwy państwa bałtyckie posiadają ograniczoną suwerenność, która powinna być kreowana zgodnie z interesami strategicznymi FR. Jest to poparte obecną rosyjskofoniczną mniejszością w państwach bałtyckich oraz wieloletnią wspólną integralnością terytorialną i polityczną w ramach ZSRR. Dowodem głębokiego zakorzenienia w kulturze strategicznej pretensji Federacji Rosyjskiej do statusu politycznego państw bałtyckich jest decyzja Prokuratora Generalnego FR z roku 2015 w sprawie kontroli legalności decyzji z 1991 roku, dotyczącej przyznania państwom bałtyckim niepodległości²⁴.

Ocenia się, iż nawet w przypadku braku wystarczających zdolności militarnych oraz pożądaných uwarunkowań do przeprowadzenia zbrojnej operacji ofensywnej na terytorium państw bałtyckich, Federacja Rosyjska będzie prawdopodobnie dążyć do destabilizacji przestrzeni bezpieczeństwa Litwy, Łotwy i Estonii za pomocą szerokiego spektrum zagrożeń niekinetycznych. Rywalizacja FR z państwami bałtyckimi wpisuje się w proces operacjonalizacji pryncypiów wojny nowej generacji. Znaczenie tego terminu należy wyjaśnić w odniesieniu do rosyjskiej myśli strategicznej. W percepcji Zachodu destabilizujące działania FR w Europie są traktowane synonimicznie z zasadami wojny hybrydowej²⁵. Nie jest możliwe jednak postawienie

²³ Termin „bliska zagranica” w polityce zagranicznej Federacji Rosyjskiej odnosi się do obszaru byłego ZSRR, upatrywanej jako strefa wyłącznych wpływów Rosji. E. Götz, *Near Abroad: Russia's Role in Post-Soviet Eurasia*, „Europe-Asia Studies” 2022, nr 74 (9), s. 1529.

²⁴ BBC, *Russia examines 1991 recognition of Baltic independence*, <https://www.bbc.com/news/world-europe-33325842> (20.08.2024).

²⁵ Wojna hybrydowa jest formą destabilizacji wrogiego państwa (podmiotu), prowadzoną poprzez równoległe i połączone użycie kinetycznych i niemilitarnych form agresji, ukierunkowanych na osłabienie kluczowych dziedzin funkcjonowania państwa. Łączy w sobie kombinację wykorzystania środków militarnych oraz pośrednie

znaku równości między tymi terminami, biorąc pod uwagę rosyjską kulturę strategiczną, środki i metody prowadzenia walki oraz pożądane cele strategiczne polityki bezpieczeństwa FR. Wojna nowej generacji zakłada szerokie wykorzystanie środków ekonomicznych, dyplomatycznych, politycznych i informacyjnych. Istotą tej teorii jest uzupełnienie instrumentarium niekinetycznego poprzez wykorzystanie sił zbrojnych (głównie wojsk specjalnych i grup dywersyjno-rozpoznawczych), które realizują działania asymetryczne o ściśle kontrolowanym poziomie przemocy. Zgodnie z tą koncepcją osiągnięcie sukcesu w rywalizacji międzynarodowej wymaga posiadania przewagi informacyjnej i psychologicznej nad przeciwnikiem, połączonej z umiejętnym dozowaniem presji militarnej i niekinetycznych działań sił zbrojnych²⁶.

Niebagatelne znaczenie dla strategicznego kierunku polityki zagranicznej Federacji Rosyjskiej ma także fakt, iż na Litwie, Łotwie i w Estonii przebywa znaczna liczba osób pochodzenia rosyjskiego (odpowiednio: sześć proc., 32 proc. oraz 27 proc. populacji). Kierownictwo Federacji Rosyjskiej wielokrotnie demonstrowało gotowość do obrony swoich obywateli w państwach położonych w bliskiej zagranicy w sytuacjach ich (rzekomych) prześladowań, które najczęściej mają charakter prowokacji, celem stworzenia podstaw do ofensywnej odpowiedzi zbrojnej. Władimir Putin w procesie integracji euroatlantyckiej byłych republik radzieckich upatruje źródła erozji rosyjskiej dominacji, a także poprzez swoje działania dąży do odsunięcia od granic państwa instalacji oraz jednostek wojskowych Sojuszu Północnoatlantyckiego²⁷.

Sytuacji bezpieczeństwa militarnego Litwy, Łotwy i Estonii nie poprawia również wymagające położenie geostrategiczne oraz warunki geograficzne terenu. Państwa bałtyckie są połączone z terytorium traktatowym NATO jedynie poprzez wąski pas łądu, zwany potocznie przesmykiem suwalskim. Łądowe połączenie na granicy Litwy i Polski o szerokości przeszło 100 kilometrów jest otoczone z jednej strony terytorium obwodu królewieckiego, a z drugiej Republiką Białorusi. Dodatkowo państwa bałtyckie separują kontynentalną Rosję od obwodu królewieckiego. Należy zauważyć, iż ewentualna agresja zbrojna FR bądź podjęcie innych niż wojna działań destabilizacyjnych skutkujących odcięciem państw bałtyckich od wsparcia militarnego i logistycznego NATO i UE stanowi jedno z głównych wyzwań w kontekście bezpieczeństwa tych państw w perspektywie dekady. Federacja Rosyjska poprzez uchwycenie przesmyku suwalskiego może dążyć do izolacji państw bałtyckich oraz połączenia sił zbrojnych Federacji Rosyjskiej skoncentrowanych w obwodzie królewieckim z wojskami Republiki Białorusi, stanowiącą *de facto* protektorat Rosji²⁸. Państwa bałtyckie z uwagi na swoją stosunkowo niewielką powierzchnię nie mają głębi operacyjnej. Analiza konfliktu na Ukrainie wskazuje, iż

oddziaływanie ekonomiczne, polityczne, społeczne i psychologiczne poniżej progu wojny. M. Clark, *Russian hybrid warfare*, Waszyngton 2020, s. 15-16.

²⁶ J. Bērziņš, *Not 'Hybrid' but New Generation Warfare*, [w:] *Russia's Military Strategy and Doctrine*, G.E. Howard, M. Czekał (red.), Waszyngton 2019, s. 157-159.

²⁷ M. Miszczyk, *Adaptacja Sojuszu Północnoatlantyckiego do nowych zagrożeń kreowanych przez Federację Rosyjską*, „Studia Bezpieczeństwa Narodowego” 2023, nr 28, s. 30.

²⁸ Z. Śliwa, *Od odstraszania do obrony – wyzwania bezpieczeństwa Państw Bałtyckich*, „Bezpieczeństwo Narodowe” 2023, nr 43, s. 8-11.

aspekt strategicznej głębi operacyjnej terytorium ma decydujące znaczenie, ponieważ posiadanie strefy buforowej od granicy do rdzenia państwa daje czas na przygotowanie rozbudowy inżynierijnej terenu, przegrupowanie wojsk czy realizację manewrów opóźniających. Państwa bałtyckie są położone na granicy Sojuszu Północnoatlantyckiego, dlatego w przypadku ewentualnej eskalacji zbrojnej ze strony Federacji Rosyjskiej sojusznicze siły szybkiego reagowania wydzielone do wsparcia pododdziałów Wschodniej Flanki NATO miałyby do pokonania daleki dystans, co w odniesieniu do rosyjskich zdolności antydostępowych ma niebagatelne znaczenie²⁹.

Podstawowym zagrożeniem o charakterze militarnym dla bezpieczeństwa państw bałtyckich jest zatem groźba związana z pełnoskalową agresją Federacji Rosyjskiej. Oceniając obiektywnie sytuację bezpieczeństwa Wschodniej Flanki NATO, można stwierdzić, że otwarty konflikt zbrojny FR z państwami bałtyckimi wydaje się wprawdzie mało prawdopodobny, ale w dłuższej perspektywie czasowej nie można zupełnie wykluczyć scenariusza otwartej wojny. Jest to spowodowane głębokim zaangażowaniem Sił Zbrojnych Federacji Rosyjskiej na Ukrainie, czego implikacją jest przegrupowanie niektórych jednostek i pododdziałów z obwodu królewieckiego i Moskiewskiego Obwodu Wojskowego na teatr działań. Dodatkowo ocenia się, iż Rosja nie jest obecnie zdolna do otworzenia kolejnego frontu działań operacyjnych. Nie zmienia to jednak faktu, iż w perspektywie dekady może nastąpić zmiana strategiczna, zarówno w odniesieniu do wyniku wojny na Ukrainie, ewolucji zagrożeń kreowanych przez Federację Rosyjską, jak i reorientacji interesów strategicznych USA. Federacja Rosyjska posiada w bezpośrednim sąsiedztwie państw bałtyckich znaczący potencjał militarny. Uprawnia to do stwierdzenia, iż FR jest zdolna do prowadzenia działań ofensywnych, odstraszenia strategicznego i projekcji siły w bezpośredniej styczności z granicą Sojuszu Północnoatlantyckiego. Tendencję do rozbudowy i zwiększenia potencjału bojowego Sił Zbrojnych FR w perymetrze strategicznym Wschodniej Flanki NATO potwierdziła decyzja o odtworzeniu w 2024 roku Moskiewskiego oraz Leningradzkiego Okręgu Wojskowego na bazie rozformowanego Zachodniego Okręgu Wojskowego. Ocenia się, iż bezpośrednim powodem tej decyzji było poszerzenie NATO o Szwecję i Finlandię. Federacja Rosyjska demonstruje tym samym zwiększenie gotowości do projekcji siły oraz ewentualnych działań zbrojnych w regionie³⁰.

W kontekście bezpieczeństwa państw bałtyckich to Leningradzki Okręg Wojskowy (LOW) ma decydujące znaczenie, obejmuje bowiem swoim zasięgiem obszary państwa położone w bezpośredniej styczności terytorium traktatowego Sojuszu Północnoatlantyckiego³¹. Analiza literatury oraz procesu modernizacyjnego rosyjskich sił zbrojnych w ostatniej dekadzie upoważnia do stwierdzenia, iż pierwszoplanowym zadaniem Sił Zbrojnych Federacji Rosyjskiej w LOW

²⁹ M.F. Cancian, S. Monaghan, D. Fata, *Strengthening Baltic Security: Next Steps for NATO*, <https://www.csis.org/analysis/strengthening-baltic-security-next-steps-nato> (22.08.2024).

³⁰ K. Hird, *Restructuring and expansion of the Russian Ground Forces hindered by Ukraine War requirements*, Waszyngton 2023, s. 3-4.

³¹ Przyпуска się, iż w trakcie potencjalnego konfliktu zbrojnego w regionie państw bałtyckich doszłoby do wykorzystania przez FR ograniczonych sił z Moskiewskiego Okręgu Wojskowego oraz Sił Zbrojnych Republiki Białorusi, w szczególności na kierunku tzw. Bramy Brzeskiej.

jest osiąganie zdolności do działania operacyjnego w perspektywie konfrontacji z Sojuszem Północnoatlantyckim oraz stanowanie odwodu w przypadku kontruderzenia NATO na obwód królewiecki. W kontynentalnej części Rosji jednostkami dyslokowanymi w bezpośredniej bliskości terytorium traktatowego Sojuszu są w szczególności wojska lądowe: Dowództwo 6. Armii Ogólnowojskowej (Agałatowo), 25. Brygada Zmotoryzowana Strzelców (Ługa), 138. Brygada Zmotoryzowana Strzelców (Kamienka) 9. Brygada Artylerii (Ługa) oraz 26. Brygada Rakietowa (Ługa). Potencjał Sił Powietrzno-Kosmicznych FR w LOW stanowią: Dowództwo 6. Armii Sił Powietrznych i Obrony Przeciwlotniczej (Sankt Petersburg) oraz wchodząca w jej skład 2. Dywizja Obrony Powietrznej (Sankt Petersburg). W bezpośredniej styczności granicy Sojuszu Północnoatlantyckiego znajduje się również jednostka Wojsk Powietrznodesantowych Federacji Rosyjskiej: 76. Czernichowska Gwardyjska Dywizja Desantowo-Szturmowa (Psków) oraz jednostka wojsk specjalnych – 2. Samodzielna Gwardyjska Brygada Specjalnego Przeznaczenia (Psków)³².

Wnioski z przeprowadzonych badań upoważniają do stwierdzenia, iż potencjał militarny Federacji Rosyjskiej zlokalizowany w bezpośrednim perymetrze strategicznym Sojuszu Północnoatlantyckiego (w szczególności w obwodzie leningradzkim oraz obwodzie pskowskim) pozwala na podejmowanie działań ofensywnych. Stopień zmilitaryzowania Leningradzkiego Okręgu Wojskowego daje szansę natychmiastowego uzupełnienia strat i luzowania pododdziałów związanych walką. Ocenia się, iż w przypadku ewentualnej agresji zbrojnej (w formie regularnego konfliktu powyżej poziomu wojny) Federacja Rosyjska mogłaby przeznaczyć do walki dwie brygady zmotoryzowane oraz trzy pułki desantowo-szturmowe, wspierane pododdziałami artylerii oraz obrony powietrznej. Biorąc pod uwagę uwarunkowania geograficzne, widać, że dostępne analizy wskazują na trzy ogólne kierunki możliwej ofensywy FR: przez północną część Estonii, z Pskowa w kierunku Łotwy lub na północ oraz z Królewca na Litwę³³. Analiza i ocena potencjalnej koncepcji³⁴ przeprowadzenia przez Federację Rosyjską uderzenia lądowego na państwa bałtyckie pozwalają przypuszczać, iż rosyjska strategia polegałaby w pierwszym etapie na podjęciu działań przez jednostki wojskowe dyslokowane w bezpośredniej styczności z granicą Sojuszu Północnoatlantyckiego, które mogłyby zostać wsparte przez odwody taktyczne z głębi państwa. Wynika to z chęci szybkiego osiągnięcia przez określone związki taktyczne i pododdziały gotowości do podjęcia działań operacyjnych i tym samym ograniczenia czasu mobilizacji oraz przemieszczenia na rubieżę wyjściowe³⁵. Pożądanym efektem końcowym operacji byłoby prawdopodobnie przełamanie linii obrony państw bałtyckich, zajęcie ich terytorium oraz izolacja od wsparcia z Europy Zachodniej i Stanów Zjednoczonych. W pierwszym etapie celem strategicznym Federacji Rosyjskiej byłoby prawdopodobnie wywalczenie przewagi w powietrzu, dezintegracja systemów dowodzenia i kierowania walką

³² M. Clark, K. Hird, *Russian regular ground forces order of battle*, Waszyngton 2023, s. 15-22.

³³ C. Harris, F.W. Keegan, *op. cit.*, s. 14.

³⁴ Analiza potencjalnego scenariusza rosyjskiej agresji powyżej poziomu wojny przygotowana w roku 2021 przez Richarda D. Hookera, eksperta Atlantic Council.

³⁵ L. Milewski, *Scenarios for Baltic Defence: What to Prepare Against*, „Lithuanian Annual Strategic Review” 2019, nr 17, s. 203-204.

przeciwnika, obezwładnienie środków obrony powietrznej oraz kluczowej infrastruktury militarnej (lotniska, dowództwa Wielonarodowych Grup Bojowych NATO, porty, magazyny uzbrojenia). Uszczegółowiona hipotetyczna koncepcja ewentualnej ofensywy Federacji Rosyjskiej w kierunku państw bałtyckich zakładała przeprowadzenie na kierunku zasadniczym ofensywy z wykorzystaniem dywizji pancernej³⁶ oraz dwóch pułków desantowo-szturmowych w osi Mińsk-Wilno-Kowno-Królewiec. Zgodnie z przewidywaniami, dywizja pancerna zaatakowałaby Wilno z kierunku południowego oraz wschodniego, korzystając ze wsparcia ogniowego organicznych sił artylerii 1. Gwardyjskiej Armii Pancerniej oraz 2. Samodzielnej Gwardyjskiej Brygady Specjalnego Przeznaczenia. Na kierunku pomocniczym (Dyneburg-Jēkabpils-Ryga) ofensywę realizowałyby siły dwóch brygad zmotoryzowanych oraz jednego pułku desantowo-szturmowego z zadaniem zajęcia Rygi. Manewr ten zakładał przeprowadzenie operacji powietrznodesantowej w tylnej części ugrupowania przeciwnika z zamiarem opanowania kluczowych przepraw na rzece Dźwina. Na północy plan zakładał wykorzystanie ofensywy sił 6. Armii Ogólnowojskowej na kierunku głównym w celu zajęcia i utrzymania Tallina. Zgrupowanie składające się z brygady zmotoryzowanej oraz pułku desantowo-szturmowego otrzymałoby prawdopodobnie zadanie przeprowadzenia ofensywy w linii Psków-Pieczory-Tallin, z wykorzystaniem wsparcia ogniowego organicznej artylerii 6. Armii Ogólnowojskowej. Dodatkowo brygada piechoty morskiej otrzymałaby zadanie dokonania desantu i zajęcia Gotlandii. Rozpatrywana operacja realizowana zostałaby z wykorzystaniem głównych dróg i sieci kolejowych. W odwodzie strategicznym Federacja Rosyjska utrzymywałaby pododdziały dywizji desantowo-szturmowej, brygady specjalnego przeznaczenia oraz brygadę artylerii³⁷.

Obwód królewiecki ma zasadnicze znaczenie militarne dla Federacji Rosyjskiej, buduje bowiem głębię strategiczną państwa na zachodnim kierunku operacyjnym. Enklawa oderwana od rdzenia państwa jest najbardziej zmilitaryzowanym regionem Federacji Rosyjskiej. Nasyce nie obwodu królewieckiego potencjałem wojskowym wynika z jego oddalenia od rdzenia Federacji Rosyjskiej o ponad pięćset kilometrów. Analiza dostępnej literatury pozwala stwierdzić, iż od roku 2016 nastąpiła znacząca rozbudowa Sił Zbrojnych Federacji Rosyjskiej dyslokowanych w enklawie, zarówno pod względem ilościowym, jak i w aspekcie jakościowym. W latach 2016-2021 obserwowano wzmocnienie rosyjskich zdolności militarnych w obwodzie królewieckim poprzez stałe dostawy nowego uzbrojenia i sprzętu wojskowego. Strategiczne cele Sił Zbrojnych Federacji Rosyjskiej w obwodzie królewieckim koncentrują się na izolacji basenu Morza Bałtyckiego poprzez utworzenie strefy antidostępowej, obronie enklawy do czasu połączenia z pododdziałami stacjonującymi na Białorusi i w Leningradzkim Okręgu Wojskowym oraz prowadzeniu odstraszenia w stosunku do Sojuszu Północnoatlantyckiego za pomocą konwencjonalnych i nuklearnych środków rażenia. Rozpatrując rosyjskie zdolności bojowe w obwodzie królewieckim, można stwierdzić, iż podstawowe znaczenie w zakresie prowadzenia

³⁶ Znajdująca się w strukturach 1 Gwardyjskiej Armii Pancerniej Moskiewskiego Okręgu Wojskowego.

³⁷ R.D. Hooker, *Major Theatre War: Russia Attacks the Baltic States*, „RUSI Journal” 2021, nr 165, s. 5-7.

przez SZ FR ofensywnej operacji w wymiarze lądowym posiada 11. Korpus Armijny Wojsk Obrony Wybrzeża i Wojsk Lądowych (Królewiec), klasyfikowany jako formacja operacyjno-taktyczna, posiadająca deklarowane zdolności do prowadzenia działań zbrojnych o średniej intensywności, symultanicznie na dwóch kierunkach natarcia. Korpus tworzą: 18. Dywizja Zmotoryzowana Gwardii (Gusiew), 7. Samodzielny Pułk Zmotoryzowany Strzelców (Królewiec), 336. Brygada Piechoty Morskiej (Bałtyjsk), 244. Brygada Artylerii (Królewiec), 152. Brygada Rakietowa Gwardii (Czerniachowsk) oraz 27. Brygada Rakietowa Obrony Wybrzeża (Donskoje)³⁸.

Oceniając potencjał związku taktycznego w zakresie skutecznego odstraszenia i projekcji siły, należy zwrócić uwagę na organiczne zdolności do precyzyjnego rażenia. 27. Brygada Rakietowa Obrony Wybrzeża ma duże zdolności do zapewniania skutecznej obrony brzegowej, ponieważ posiada w swej strukturze dwa dywizjony wyposażone w systemy przeciwokrętowe *3K55 Bastion-P* oraz jeden dywizjon posiadający systemy *3K60 Bal*. Znaczenie strategiczne ma fakt, iż system *Bastion* jest przewidziany do realizacji uderzeń rakietami manewrującymi, zarówno do celów naziemnych, jak i rażenia dużych zgrupowań okrętów. Systemy *Bastion* wyposażone są w rakiety ponaddźwiękowe *Onyks*, o deklarowanym zasięgu 600 kilometrów. System *3K55 Bastion-P* tworzą cztery wyrzutnie, z których każda przenosi dwie rakiety. Oznacza to, iż w czasie jednej salwy cel może zostać rażony przez osiem rakiet. System *3K60 Bal* zdolny jest natomiast do wystrzelenia w czasie jednej salwy 32 poddźwiękowych rakiet *Ch-35* o zasięgu maksymalnym około 250 kilometrów. Co istotne, Federacja Rosyjska prawdopodobnie może za pomocą systemów *Bastion* wystrzeliwać również rakiety klasy *Kalibr*, których skuteczny zasięg sięga nawet dwóch tysięcy kilometrów. Wymieniony system obrony wybrzeża pozwala w teorii na kontrolowanie całego basenu Morza Bałtyckiego. Warto nadmienić, iż system *Bastion* został sprawdzony w warunkach bojowych podczas wojny w Syrii oraz na Ukrainie. Przypuszcza się, iż poza celami nawodnymi, rakiety ponaddźwiękowe *Onyks* będą zdolne do rażenia celów naziemnych o ograniczonej mobilności, wśród których są stanowiska dowodzenia, stacje radiolokacyjne, lotniska oraz lądowiska³⁹. Warto przedstawić również charakterystykę zdolności do rażenia 244. Brygady Artylerii, której struktura opiera się na dywizjonie armatohaubic *2A36 Hiacynt-B* (18 sztuk), dywizjonie armatohaubic *2S19M1* (12-18 egzemplarzy), dywizjonie artylerii rakietowej wyposażonym w *BM-30 Smiercz* oraz dywizjonie przeciwpancernym, dysponującym armatami *MT-12 Rapira* i samobieźnymi wyrzutniami pocisków kierowanych *Szturm-S*. Kluczowe znaczenie z punktu widzenia skutecznego rażenia ma obecność w enklawie systemów rakietowych *Smiercz*, ponieważ są one zdolne do rażenia celów pojedynczo lub pełną salwą, z wykorzystaniem szerokiej gamy pocisków (kasetowych, penetrująco-burzących), obejmując ogniem jednorazowo obszar 60 hektarów. Siły Zbrojne FR w obwodzie królewieckim mają również istotne zdolności w zakresie odstraszenia

³⁸ M. Clark, K. Hird, *op. cit.*, s. 19-22.

³⁹ A. Wilk, *Systemy rakietowe „Bastion” w obwodzie kaliningradzkim – zmiana sytuacji militarnej w Europie Środkowej*, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2016-11-22/systemy-rakietowe-bastion-w-obwodzie-kaliningradzkim-zmiana-sytuacji> (20.09.2024).

strategicznego. 152. Brygada Raketowa Gwardii posiada na wyposażeniu pododdziałów systemy raketowe *9K720 Iskander-M*. Pociski balistyczne krótkiego zasięgu są zdolne do rażenia celów na dystansie 500 kilometrów oraz mogą być wyposażone w głowice nuklearne, stając wówczas taktyczną bronią jądrową. Pocisk w czasie lotu osiąga prędkość do 7 machów oraz wysokość do 50 kilometrów, dzięki czemu jego detekcja i ewentualne zestrzelenie jest bardzo wymagające nawet dla zaawansowanych systemów obrony przeciwraketowej⁴⁰. Należy podkreślić, iż wyrzutnie rakiet balistycznych klasy *Iskander* są adaptowane przez Federację Rosyjską do wystrzeliwania rakiet manewrujących klasy *Kalibr*. Oznacza to, iż związek taktyczny ma zdolności do skutecznego rażenia celów położonych nie tylko w promieniu do siedmiuset kilometrów (zasięg pocisków balistycznych), ale także do zwalczania kluczowych obiektów przy pomocy niskolejących rakiet manewrujących, charakteryzujących się zasięgiem do 2000 kilometrów. Co istotne, rakiety manewrujące *Kalibr* mogą również zostać wyposażone w głowice nuklearne. Można zatem stwierdzić, iż siły 152. Brygady Raketowej są kluczowym narzędziem w procesie strategicznego odstraszania Federacji Rosyjskiej w regionie z użyciem konwencjonalnych i nuklearnych środków rażenia⁴¹.

Siły Powietrzno-Kosmiczne FR w enklawie reprezentują: 34. Mieszana Dywizja Lotnicza (Czerniachowsk) oraz 44. Dywizja Obrony Powietrznej (Królewiec), które wchodzi w skład 6. Armii Sił Powietrznych i Obrony Przeciwlotniczej. Na podstawie dostępnych danych ustalono, iż Federacja Rosyjska dysponuje w obwodzie królewieckim 16 samolotami szturmowymi *Su-24M*, ośmioma samolotami wielozadaniowymi *Su-30SM*, czterema samolotami wielozadaniowymi *Su-30SM2*, trzema samolotami *MiG-31I* oraz sześcioma samolotami myśliwskimi *Su-27P*. Ponadto w enklawie znajdują się cztery statki powietrzne *An-26* oraz samolot pasażerski *Tu-134A*. Zdolności bojowe rosyjskiego lotnictwa w obwodzie królewieckim uzupełniają 10 śmigłowców uderzeniowych *Mi-24VP*, sześć śmigłowców wielozadaniowych *Mi-8*, sześć śmigłowców zwalczania okrętów podwodnych *Ka-27PL* oraz trzy morskie śmigłowce wielozadaniowe *Ka-29*. Znaczenie strategiczne dla bezpieczeństwa państw basenu Morza Bałtyckiego mają przede wszystkim samoloty *MiG-31I*, ponieważ są one uzbrojone w broń hipersoniczną – pociski manewrujące klasy *Kindżał*. Ich zasięg może wynosić nawet 2000 kilometrów oraz zdolne są do przenoszenia głowic nuklearnych. *Kindżał* należy do klasy hipersonicznych pocisków manewrowych, poruszających się z prędkością do 8 machów, wykorzystując organiczne silniki odrzutowe jako środek napędu. Z uwagi na szybkość poruszania się oraz niskie pułapy wysokości lotu pociski *Kindżał* są niezwykle wymagające w procesie ich detekcji i zwalczania⁴².

Struktura 44. Dywizji Obrony Powietrznej opiera się na dwóch pułkach przeciwlotniczych. Pododdziały te posiadają na swoim wyposażeniu systemy raketowe czwartej generacji

⁴⁰ P. Żochowski, *Iskandery w Kaliningradzie – stały element rosyjskiej polityki zastraszania*, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2016-10-11/iskandery-w-kaliningradzie-staly-element-rosyjskiej-polityki> (29.08.2024).

⁴¹ M. Banasik, *Odstraszanie strategiczne mechanizmem prowadzenia przez Federację Rosyjską rywalizacji międzynarodowej*, „Przegląd Wschodnioeuropejski” 2022, nr 13 (1), s. 199.

⁴² M. Miszczuk, *Broń hipersoniczna – podejście rosyjskie*, „Przegląd Sił Zbrojnych” 2024, nr 2, s. 131.

typu ziemia-powietrze *S-400 Triumph* oraz systemy raketowe klasy *S-300*. Ich zdolności uzupełnia dywizjon zestawów raketowo-artyleryjskich *Pancyr-S*⁴³. Dywizja dysponuje 48 systemami *S-400* oraz 16 systemami *S-300*, które łącznie posiadają 256 rakiet. System *S-400* jest najnowocześniejszą bronią przeciwlotniczą i przeciwraketową na wyposażeniu Sił Zbrojnych FR. Ma zdolności do symultanicznego namierzania i naprowadzania rakiet na wiele celów w zasięgu do 400 kilometrów, również tych statków powietrznych, które skonstruowane zostały w technologii niskiej wykrywalności⁴⁴.

Marynarka wojenna SZ FR w obwodzie królewieckim posiada siły pozwalające na dość swobodną projekcję siły w basenie Morza Bałtyckiego oraz prowadzenie odstraszenia strategicznego w wymiarze morskim. Większość jednostek Floty Bałtyckiej zgrupowanych jest w ramach Bałtyjskiej Bazy Wojenno-Morskiej (Bałtyjsk). Najważniejsze z jednostek Marynarki Wojennej FR zlokalizowane w enklawie to: 128. Brygada Okrętów Nawodnych, 71. Brygada Okrętów Desantowych, 64. Brygada Okrętów Ochrony Wodnego Rejonu, 36. Brygada Okrętów i Kutrów Raketowych oraz 25. Samodzielna Nadbrzeżna Brygada Raketowa. Marynarka Wojenna FR w obwodzie królewieckim dysponuje niszczycielem klasy *956 Sovremenny*, dwiema fregatami klasy *11540 Neustrashimy* oraz czterema korwetami projektu *20380*. Zdolności Floty Bałtyckiej do przeprowadzenia skutecznego desantu potwierdza obecność czterech okrętów projektu *775* oraz mniejszych jednostek desantowych klasy *12322 Pomornik*, a także kutrów desantowych klasy *21820 Dyugon*, *11770 Serna* oraz *1176 Ondatra*. Siły trałowo-minowe floty FR w obwodzie królewieckim opierają się na niszczycielu min projektu *12700 Aleksandrit*, trzech trałowcach bazowych klasy *1265 Sonya* oraz trałowcach redowych *10750 Lidia*. Wnioski z badań pozwalają stwierdzić, iż Flota Bałtycka w enklawie nie ma obecnie pełnych zdolności do zwalczania okrętów podwodnych z uwagi na jedynie trzy korwety projektu *133.1 M Parchim-II*. Flota Bałtycka posiada także zlokalizowane w obwodzie królewieckim lekkie siły uderzeniowe, w ramach których operują dwa okręty raketowe projektu *21631 Bujan-M*, małe jednostki raketowe klasy *22800 Karakurt* oraz cztery okręty raketowe projektu *12341 Nanuchka*. Federacja Rosyjska posiada także w ramach Bałtyjskiej Bazy Wojenno-Morskiej korwety raketowe klasy *1241T Tarantul-II* oraz *1241I Tarantul-III*⁴⁵.

Duże znaczenie w perspektywie budowania zdolności zgrupowania morskiego Floty Bałtyckiej do wspierania walki w wymiarze powietrzno-ładowym ma przystosowanie korwet raketowych do rażenia celów na duże odległości dzięki zdolności do wystrzeliwania rakiet hipersonicznych oraz pocisków manewrujących. Strategiczny potencjał ofensywny rosyjskiej floty w enklawie oparty jest na zdolnościach małych korwet raketowych (*Bujan-M*, *Karakurt*),

⁴³ J. Ciślak, *Armia rosyjska – armia agresora: Wojsko w Obwodzie Kaliningradzkim*, https://defence24.pl/sily-zbrojne/armia-rosyjska-armia-agresora-wojsko-w-obwodzie-kaliningradzkim-raport?srsltid=AfmBOop8ho5IolnJqIu7fuNP9IH4GUumb3Iz58R2x8c1jKEmXIL_Xise (1.09.2024).

⁴⁴ S. Wills, *Kaliningrad: Impregnable Fortress or "Russian Alamo"?*, <https://www.cna.org/our-media/in-depth/2023/05/kaliningrad-impregnable-fortress-or-russian-alamo> (2.09.2024).

⁴⁵ D. Batashvili, *Russian Military Forces: Interactive Map*, <https://gfsis.org.ge/maps/russian-military-forces> (1.09.2024).

wyposażonych w pociski manewrujące klasy *Kalibr-NT*. Podczas skoordynowanej salwy systemu raketowe przenoszone na rosyjskich korwetach są zdolne do wystrzelenia symultanicznie czterdziestu pocisków. Wnioski z wykorzystania przez Federację Rosyjską pocisków klasy *Kalibr* w warunkach bojowych (Syria, Ukraina) upoważnia do stwierdzenia, iż jest to uzbrojenie pozwalające na rażenie zarówno celów nawodnych, jak i lądowych raketami uzbrojonymi w ładunki konwencjonalne lub głowice jądrowe⁴⁶.

Federacja Rosyjska posiada zdolności do zwalczania okrętów oraz kluczowej infrastruktury brzegowej, wykorzystując okręty podwodne, miny, rakiety oraz środki walki radioelektronicznej. Zdolności rosyjskich okrętów podwodnych oraz walki minowej mogą być szczególnie efektywne w przypadku wystąpienia na powierzchni Morza Bałtyckiego pokrywy lodowej, która wymusza przemieszczanie się okrętów nawodnych wysoce przewidywalnymi szlakami, uprzednio oczyszczonymi przez lodołamacze. Daje to przewagę operacyjną okrętom podwodnym i minowym, które mogą razić środki marynarki wojennej przeciwnika, w określonym miejscu i czasie. Dodatkowo skuteczność min morskich na Bałtyku byłaby szczególnie wysoka nocą bądź w przypadku ograniczonej widoczności z uwagi na trudność ich wykrycia. Występujące w basenie Morza Bałtyckiego „wąskie gardła” (wejścia do portów, cieśniny), które nawet w czasie silnych mrozów nie są pokryte warstwą lodu, stanowią również dogodne środowisko do ofensywnych działań rosyjskiej marynarki wojennej. Ocenia się, iż w perspektywie dekady Federacja Rosyjska będzie dążyła do wykorzystania operacyjnego bezzałogowych okrętów podwodnych i nawodnych, zdolnych do stawiania min oraz wykonywania ataków torpedowych⁴⁷.

Należy pamiętać, iż rosyjskie okręty posiadają zdolności do rażenia celów naziemnych oraz okrętów raketami balistycznymi i pociskami manewrującymi, generując tym samym niepewność i nieprzewidywalność swoich przyszłych działań. Biorąc pod uwagę fakt, iż Morze Bałtyckie jest akwenem o stosunkowo niewielkiej szerokości, to zdolności rosyjskiej marynarki wojennej w zakresie precyzyjnego rażenia stanowią zagrożenie dla wybrzeży większości państw regionu bałtyckiego. Nie bez znaczenia dla bezpieczeństwa linii brzegowej państw NATO pozostają również zdolności rosyjskiej marynarki wojennej do realizacji morskich operacji desantowych. Ocenia się, iż na zagrożenie związane z rosyjską operacją desantową może być szczególnie narażona Gotlandia, która z uwagi na swoją izolację geograficzną od rdzenia państwa oraz czynniki geostrategiczne upatrywana jest przez Federację Rosyjską jako potencjalna przyszła wysunięta baza operacyjna do realizacji ofensywy na państwa Sojuszu Północnoatlantyckiego oraz jako bastion antidostępowy (po uprzednim umieszczeniu na wyspie systemów obrony powietrznej, walki elektronicznej i rakiet balistycznych)⁴⁸.

Analiza i ocena struktury SZ FR w enklawie upoważnia do stwierdzenia, iż istotne znaczenie z perspektywy prowadzenia ofensywnych działań morskich posiada 336. Brygada

⁴⁶ M. Chełmniak, *Ewolucja roli obwodu królewieckiego w polityce zagranicznej i bezpieczeństwa Federacji Rosyjskiej po 1991 roku*, „Przegląd Wschodnioeuropejski” 2024, nr 15 (1), s. 122.

⁴⁷ S. Savitz, I. Winston, *A Brief Naval Overview of the Baltic Sea Region*, Santa Monica 2024, s. 10-11.

⁴⁸ E. Lucas, *Gotland: NATO's Baltic Bastion*, <https://cepa.org/article/gotland-natos-baltic-bastion/> (4.09.2024).

Piechoty Morskiej (Bałtyjsk). Związek taktyczny tworzą dwa bataliony piechoty morskiej, batalion szturmowy, batalion rozpoznawczy, dywizjon artylerii samobieżnej, dywizjon artylerii raketowej, bateria przeciwpancerna, dywizjon obrony powietrznej oraz kompania bezzałogowych statków powietrznych. Brygada dysponuje liczbą około dwustu transporterów opancerzonych *BTR-80A/BTR-82A*, 18 samobieżnych haubic *2S1 Goździk*, 12 samobieżnych moździerzów *2S9 Nona-S*, sześciu wieloprowadnicowych wyrzutni raketowych *BM-21 Grad* oraz ponad trzydziestu systemów przeciwpancernych. Na podstawie przeprowadzonych badań stwierdzono, iż 336. Brygada Piechoty Morskiej posiada zdolności do realizacji zadań w strefie przybrzeżnej, operując z pokładu okrętów i łodzi desantowych. Brygada przeznaczona jest do realizacji operacji desantowych, prowadzenia szturmów na określone obiekty przeciwnika zlokalizowane na wybrzeżu oraz prowadzenia ograniczonych działań rajdowych⁴⁹.

Siły Zbrojne Federacji Rosyjskiej w obwodzie królewieckim są nieustannie zaangażowane w przedsięwzięcia szkoleniowe, mające na celu sprawdzenie zdolności struktur dowodzenia i wojsk w ramach osiągnięcia zdolności do prowadzenia operacji połączonych. Analiza procesu szkolenia zgrupowania rosyjskich sił zbrojnych w enklawie upoważnia do stwierdzenia, iż związki taktyczne i pododdziały przygotowywane są do realizacji ofensywnych operacji przeciwko podmiotowi posiadającemu podobny potencjał militarny. Największy nacisk położony jest na proces osiągnięcia zdolności bojowych tych formacji, które w początkowym etapie ewentualnego konfliktu zaangażowane będą w przełamanie obrony przeciwnika (obrona powietrzna, lotnictwo bojowe, artyleria raketowa oraz pododdziały piechoty morskiej). Najczęściej powtarzаныmi elementami szkoleniowymi są: wykrywanie i zwalczanie okrętów podwodnych, realizacja operacji desantowych (zarówno poprzez taktyczny desant śmigłowcowy, jak i drogą morską), zakłócanie systemów dowodzenia i łączności oraz rażenie celów w głębi ugrupowania przeciwnika⁵⁰.

Zagrożenia generowane przez potencjał Sił Zbrojnych Federacji Rosyjskiej należy przedstawić w określonym kontekście operacyjnym. Warto dokonać syntetycznej analizy zdolności bojowych Sił Zbrojnych Federacji Rosyjskiej dyslokowanych w pobliżu terytorium traktatowego NATO oraz potencjału militarnego państw bałtyckich, łącznie z pododdziałami rozmieszczonymi w ramach Wysuniętej Obecności Sojuszu Północnoatlantyckiego (ang. NATO Enhanced Forward Presence, eFP).

Litewskie Siły Zbrojne liczą 15 tysięcy żołnierzy wojsk operacyjnych oraz 5 tysięcy członków Ochotniczych Sił Obronnych Kraju. Litwa posiada dwie brygady (zmechanizowaną i zmotoryzowaną), rezerwową brygadę piechoty i sześć batalionów obrony terytorialnej. Wojska lądowe Litwy mają około 200 bojowych wozów piechoty *Vilkas*, 560 transporterów opancerzonych *M113*, 3 baterie obrony powietrznej *NASAMS*, osiem systemów artylerii raketowej *HIMARS*, 72 haubice *M101* oraz 18 samobieżnych haubicoarmat *CAESAR*. Siły powietrzne

⁴⁹ M. Clark, K. Hird, *op. cit.*, s. 19-20.

⁵⁰ M. Domańska, Sz. Kardaś, M. Menkiszak, J. Rogoża, A. Wilk, I. Wiśniewska, P. Żochowski, *Twierdza Kaliningrad: Coraz bliżej Moskwy*, Warszawa 2019, s. 75-77.

Litwy posiadają trzy samoloty transportowe *C-27J Spartan*, dwa samoloty transportowe *L-410 Turbolet*, cztery śmigłowce *UH-60M Black Hawk*, trzy śmigłowce *Airbus AS365* oraz dwa śmigłowce *Mi-8*. Litewska Marynarka Wojenna ma zaledwie osiem okrętów (cztery patrolowce, trzy niszczyciele min oraz jeden okręt dowodzenia). Batalionowa Grupa Bojowa NATO dyslokowana w miejscowości Rukle liczy 1800 żołnierzy, i jej państwem ramowym są Niemcy. Do końca 2027 r. grupa bojowa ma zostać rozbudowana do poziomu brygady pancernej. Struktura przyszłej 42. Brygady Pancernej będzie tworzona przez obecne pododdziały eFP oraz dwa bataliony relokowane z Republiki Federalnej Niemiec: 122. Batalion Grenadierów Pancernych (Oberviechtach) oraz 203. Batalion Czołgów (Augustdorf). Należy podkreślić, iż po raz pierwszy w historii związek taktyczny szczebla brygady pancernej Bundeswehry będzie na stałe stacjonował poza granicami tego państwa⁵¹.

Wojska lądowe Estonii liczą około 7 tysięcy żołnierzy oraz 16 tysięcy członków Estońskiej Ligii Obrony. Potencjał wojsk lądowych opiera się na jednej brygadzie zmechanizowanej, rezerwowej brygadzie piechoty oraz czterech batalionach obrony terytorialnej. Estonia posiada 44 bojowe wozy piechoty *CV90*, 136 transporterów opancerzonych *Patria Pasi*, 130 transporterów opancerzonych *Otokar Arma*, sześć systemów artylerii raketowej *HIMARS*, 18 haubic samobieżnych *K9*, 36 haubic *D-30* oraz 24 haubice *FH70*. Siły powietrzne Estonii tworzą dwa samoloty *M28 Skytruck* oraz dwa śmigłowce *Robinson R44*. Batalionowa Grupa Bojowa NATO dyslokowana w miejscowości Tapa liczy około 1300 żołnierzy. Państwem ramowym eFP jest Wielka Brytania. Nie ma obecnie planów rozbudowy istniejącej grupy bojowej w Estonii do poziomu brygady, natomiast wypracowano konsensus polegający na utrzymywaniu w odwodzie pododdziałów wysokiej gotowości Brytyjskich Sił Zbrojnych, które w razie wystąpienia sytuacji kryzysowej miałyby zostać przemieszczone z Wysp Brytyjskich do Estonii. Wówczas, łącznie z pododdziałami obecnymi w ramach stałej obecności, siły NATO rozmieszczone na terytorium Estonii miałyby wielkość brygady. Takie rozwiązanie wydaje się jednak mało efektywne w kontekście rosyjskich zdolności antydostępowych w regionie Morza Bałtyckiego⁵².

Łotewskie siły zbrojne posiadają liczebność w granicach 7 tysięcy żołnierzy oraz 16 tysięcy członków Gwardii Narodowej. Główne związki taktyczne na Łotwie to jedna brygada zmechanizowana oraz cztery brygady obrony terytorialnej. Wojska lądowe Łotwy liczą 116 bojowych wozów piechoty *CVR(T)*, 200 transporterów opancerzonych *Patria*, 47 haubic samobieżnych *M109A50* oraz sześć systemów artylerii raketowej *HIMARS*. Łotwa posiada 13 statków powietrznych (trzy samoloty *An-2*, dwa śmigłowce *Mi-8*, dwa śmigłowce *Mi-17*, dwa śmigłowce *Mi-2* oraz cztery śmigłowce *UH-60M Black Hawk*). Łotwa ma pięć okrętów patrolowych, pięć niszczycieli min, jeden okręt rozpoznania hydrograficznego oraz jeden okręt dowodzenia. Batalionowa Grupa Bojowa NATO dyslokowana w miejscowości Ādaži liczy około

⁵¹ A. Kuczyńska-Zonik, J. Bornio, *Niemcy ogłaszają szczegóły sformowania brygady na Litwie*, <https://ies.lublin.pl/komentarze/niemcy-oglaszaja-szczegoly-sformowania-brygady-na-litwie/> (23.09.2024).

⁵² C. Kasapoglu, *NATO Is Not Ready for War: Assessing the Military Balance between the Alliance and Russia*, Waszyngton 2024, s. 10-12.

1800 żołnierzy. Państwem ramowym eFP jest Kanada. Plan powiększenia obecnej grupy bojowej do poziomu brygady zakłada osiągnięcie przez nowy związek taktyczny gotowości do działania operacyjnego do 2026 roku⁵³.

Zarówno skromna wielkość sił zbrojnych państw bałtyckich, jak i ograniczenia sprzętowe pozwalają stwierdzić, iż bezpieczeństwo Litwy, Łotwy i Estonii w istotnej mierze opiera się na szerokim wsparciu Sojuszu Północnoatlantyckiego. O ile w wymiarze lądowym państwa bałtyckie są zdolne do podjęcia działań operacyjnych w czasie rzeczywistym i utrzymania integralności terytorialnej granicy NATO, tak w przestrzeni powietrznej oraz w działaniach morskich zdolności sił zbrojnych państw bałtyckich są niewystarczające. Sojusznicze wsparcie w zakresie zapewniania bezpieczeństwa przestrzeni powietrznej Wschodniej Flanki Sojuszu realizowane jest dwutorowo. Po pierwsze, skromnej wielkości siły powietrzne Litwy, Łotwy i Estonii po części kompensują środki dyslokowane w ramach operacji powietrznej Baltic Air Policing, której istota polega na patrolowaniu przestrzeni powietrznej państw bałtyckich. Odpowiedzialność za realizację patroli przejmują rotacyjnie wydzielone komponenty powietrzne państw członkowskich NATO. W dyżurze znajduje się 12 myśliwców, bazowanych na Litwie i w Estonii⁵⁴. W wymiarze obrony powietrznej deficyty zdolności państw bałtyckich częściowo zaspokoilo czasowe stacjonowanie systemów średniego i krótkiego zasięgu. Przypuszcza się, iż w NATO powstaje plan utworzenia w państwach bałtyckich operacji wzmocnienia obrony powietrznej w regionie poprzez rotacyjną dyslokację baterii obrony przeciwlotniczej⁵⁵.

Analiza teorii i praktyki rosyjskiej rywalizacji militarnej upoważnia do stwierdzenia, iż istotne znaczenie dla polityki destabilizacji i konkurencji Kremla na arenie międzynarodowej ma wykorzystanie sił zbrojnych poniżej poziomu otwartego konfliktu zbrojnego. Agresja podprogowa klasyfikowana jest zasadniczo jako element wojny hybrydowej. Działania militarne poniżej progu wojny są w sposób celowy ograniczane i utrzymywane poniżej poziomu dającego jednoznaczne podstawy do odpowiedzi zbrojnej państwa atakowanego. Celem agresji podprogowej jest zatem osiągnięcie celów politycznych przez wykorzystanie siły zbrojnej przy jednoczesnym generowaniu niepewności i niejednoznaczności. W związku z powyższym Federacja Rosyjska dąży do opóźnienia cykli decyzyjnych w organizacjach bezpieczeństwa kolektywnego oraz maskowania swoich działań w procesie rywalizacji militarnej z NATO⁵⁶.

Jedną z form agresji poniżej progu wojny są ćwiczenia wojskowe SZ FR, organizowane w bezpośredniej styczności terytorium traktatowego NATO. Szczególne miejsce w rosyjskiej koncepcji podprogowej rywalizacji militarnej ma demonstracja siły w czasie ćwiczeń wojskowych z serii „Zapad”, realizowanych co cztery lata wspólnie z Siłami Zbrojnymi Republiki

⁵³ K. Całus, B. Chmielewski, K. Dębiec, Ł. Kobeszko, A. Sadecki, *Wschodnia flanka NATO po roku wojny – mobilizacja różnych prędkości*, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2023-02-21/wschodnia-flanka-nato-po-roku-wojny-mobilizacja-roznych> (10.09.2024).

⁵⁴ NATO Allied Air Command, *Baltic Air Policing*, <https://ac.nato.int/missions/air-policing/baltics> (16.09.2024).

⁵⁵ K. Całus, B. Chmielewski, K. Dębiec, Ł. Kobeszko, A. Sadecki, *op. cit.*

⁵⁶ A. Deep, *Hybrid War: Old Concept, New Techniques*, <http://smallwarsjournal.com/jrnl/art/hybrid-war-old-concept-new-techniques> (10.09.2024).

Białorusi. Ćwiczenie „Zapad” ma charakter strategiczny, stanowi bowiem zwieńczenie rocznego cyklu szkolenia sił zbrojnych i jest jednocześnie sprawdzianem gotowości bojowej armii w kontekście realizacji pełnoskalowej operacji powietrzno-lądowej. Pomimo faktu, iż władze Federacji Rosyjskiej deklarują defensywny charakter prowadzonych ćwiczeń, w istocie mają one charakter *stricte* ofensywny. Scenariusze kolejnych edycji ćwiczenia „Zapad” obejmowały dotychczas planowanie i realizację ofensywy na kierunku państw bałtyckich i Polski, stanowiły sprawdzenie zdolności w zakresie rażenia celów za pomocą rakiet balistycznych, prowadzenia desantu morskiego i powietrznego oraz realizacji precyzyjnych uderzeń z powietrza na cele położone w głębi ugrupowania przeciwnika. W 2009 roku liczba żołnierzy zaangażowanych w ćwiczenie „Zapad” wyniosła około 12 tysięcy, natomiast w roku 2021 – 200 tysięcy. Ocenia się, iż amplituda ilościowa zaangażowanych wojsk, jak i sprawdzanie coraz większej ilości elementów taktycznych związane jest z wzmocnieniem zachodniego kierunku strategicznego Federacji Rosyjskiej i przygotowaniem Leningradzkiego Okręgu Wojskowego do konfrontacji militarnej z NATO w przyszłości. Przypuszcza się, iż manewry „Zapad 2021” stanowiły główny sprawdzian Sił Zbrojnych FR do realizacji pełnoskalowej operacji w wymiarze lądowym przed uderzeniem na Ukrainę⁵⁷.

Poważnym zagrożeniem militarnym dla państw bałtyckich, pozostającym poniżej progu otwartego konfliktu zbrojnego, są planowane i kontrolowane naruszenia przestrzeni powietrznej terytorium traktatowego Sojuszu Północnoatlantyckiego. Począwszy od roku 2014 obserwuje się intensyfikację liczby naruszeń przestrzeni powietrznej państw NATO przez statki powietrzne Federacji Rosyjskiej i Białorusi. Należy stwierdzić, iż nielegalna aneksja Krymu była bodźcem do nasilenia wrogich działań Sił Powietrzno-Kosmicznych FR w przestrzeni powietrznej Sojuszu, bowiem zidentyfikowana liczba przechwyceń rosyjskich statków powietrznych przez samoloty NATO w roku 2014 była już trzykrotnie większa niż w roku 2013. Oprócz kontrolowanych wtargnięć w przestrzeń powietrzną NATO, rosyjskie statki powietrzne prowadzą również inne działania operacyjne, obejmujące między innymi: realizację pozorowanych ataków na okręty Sojuszu Północnoatlantyckiego, ćwiczenia ukierunkowane na obezwładnianie systemów przeciwrakietowych przeciwnika czy konfrontacyjne manewry rosyjskich samolotów w regionie Morza Bałtyckiego. Uogólniając, można stwierdzić, że Federacja Rosyjska dąży do testowania reakcji i zdolności obrony powietrznej Sojuszu Północnoatlantyckiego na Wschodniej Flance NATO. Ma to szczególne znaczenie w kontekście bezpieczeństwa Litwy, Łotwy i Estonii z uwagi na ich niedostateczne zdolności w zakresie organicznych sił powietrznych⁵⁸.

Zagrożeniem dla bezpieczeństwa państw bałtyckich o charakterze nieprzekraczającym progu wojny jest operacjonalizacja nielegalnej migracji, wymierzona w destabilizację granicy Sojuszu Północnoatlantyckiego i Unii Europejskiej. Operacjonalizacja migracji jest narzędziem

⁵⁷ A.M. Dyner, *Zapad 2021 – kompleksowe ćwiczenia wymierzone w państwa NATO*, <https://www.pism.pl/publikacje/zapad-2021%20-%20kompleksowe-cwiczenia-wymierzone-w-%20panstwa-nato> (9.09.2024).

⁵⁸ O. Oliker, G.I. Rosa-Hernandez, *The Art of the Possible: Minimizing Risks as a New European Order Takes Shape*, Filadelfia 2022, s. 13.

wykorzystywanym przez siły zbrojne oraz służby specjalne Federacji Rosyjskiej i Republiki Białorusi do wywoływania presji na zewnętrzną granicę Sojuszu Północnoatlantyckiego, bez jednoznacznego wskazywania na przynależność państwową przeciwnika. Zjawisko to można zatem określić agresją zastępczą (ang. *proxy war*), bowiem nielegalni migranci z Afryki i Bliskiego Wschodu są narzędziem podmiotów referencyjnych bezpieczeństwa Federacji Rosyjskiej w procesie kontrolowanej agresji i rywalizacji międzynarodowej z NATO. Od sierpnia 2021 roku granice Polski i państw bałtyckich są obiektem intensywnej presji migracyjnej, która ma dwa zasadnicze cele. Po pierwsze, jej skutki obliczone są na destabilizację porządku wewnętrznego państw Wschodniej Flanki NATO, a z drugiej strony mają prowadzić do wzmocnienia linii rosyjskiej propagandy i dezinformacji. Władze Federacji Rosyjskiej poprzez koordynację nielegalnej migracji w perymetrze strategicznym Sojuszu próbują stworzyć negatywny wizerunek państw Wschodniej Flanki NATO jako krajów, które nie chcą pomagać uchodźcom, dopuszczając się łamania prawa międzynarodowego i podstawowych praw człowieka. Rosyjska kampania dezinformacyjna ma za zadanie polaryzację państw członkowskich Sojuszu i wywołanie braku jednoznacznego podejścia do podjęcia zdecydowanych działań w obliczu presji na zewnętrzną granicę NATO. Pomimo pewnych różnic w podejściu do kryzysu migracyjnego, można przyjąć pewien stopień uogólnienia działań zaradczych, podjętych przez Polskę i państwa bałtyckie. W odpowiedzi na destabilizujące działania Federacji Rosyjskiej i Białorusi zamknięto większość przejść granicznych (z wyjątkiem Estonii). W celu wsparcia działań straży granicznej kraje Wschodniej Flanki NATO zdecydowały się na rozmieszczenie w pasie nadgranicznym kontyngentów sił zbrojnych oraz złożyły wnioski o wsparcie Europejskiej Agencji Straży Granicznej i Przybrzeżnej (ang. Frontex). Postanowiono również zbudować fizyczne bariery i zwiększyć możliwości elektronicznego systemu nadzoru na granicach. W kontekście prowadzonych badań należy podkreślić, że skierowanie sił zbrojnych do wsparcia ochrony granicy (nieuniknione w tej sytuacji) ma na celu osłabienie zdolności operacyjnych sił zbrojnych Państw Wschodniej Flanki NATO na innych kierunkach strategicznych⁵⁹.

Analizując rywalizację militarną Federacji Rosyjskiej z Sojuszem Północnoatlantyckim, należy zwrócić uwagę na potencjalne prowokacje militarne, które mogą być źródłem zagrożeń dla bezpieczeństwa państw bałtyckich w perspektywie dekady. Ich celem może być sprowokowanie kierownictwa oraz systemu obronnego państw NATO do podjęcia odpowiedzi militarnej na zagrożenia, co mogłoby stanowić pretekst do pełnoskalowej agresji militarnej Federacji Rosyjskiej. Ocenia się, iż Moskwa będzie dążyć w ramach prowokacji militarnych do zatarcia przynależności państwowej osób odpowiedzialnych, utrudniając podjęcie symetrycznej odpowiedzi przez władze zaatakowanego państwa⁶⁰. Prawdopodobne jest, iż Federacja Rosyjska będzie dążyć do instrumentalizacji rosyjskojęzycznej diaspory w państwach bałtyckich jako strategicznego narzędzia destabilizacji bezpieczeństwa wewnętrznego Litwy, Łotwy i Estonii. Tezę tę

⁵⁹ A. Olech, Z. Śliwa, *Migracje i kryzys na granicy polsko-białoruskiej*, <https://ine.org.pl/migracje-i-kryzys-na-granicy-polsko-bialoruskiej/> (12.09.2024).

⁶⁰ D. Majchrzak, *Bezpieczeństwo militarne Polski*, Warszawa 2015, s. 39.

potwierdzają działania informacyjne oraz linia komunikacji strategicznej Władimira Putina. W swojej wypowiedzi z września 2024 roku stwierdził, iż obwód królewiecki nie powinien mieć jedynie statusu wysuniętej enklawy Federacji Rosyjskiej na zachodzie, lecz być ściśle zintegrowany z rdzeniem państwa pod względem politycznym i ekonomicznym. Prezydent Federacji Rosyjskiej podkreślił, iż nigdy nie zapomni o obwodzie królewieckim, którego mieszkańcy powinni mieć możliwość swobodnego przemieszczania się do kontynentalnej części FR. Może być to interpretowane jako forma przygotowania międzynarodowej opinii publicznej do eskalacji presji i agresji wobec państw bałtyckich, stojących na drodze integracji obwodu królewieckiego z rdzeniem państwa. Podobne wypowiedzi kierownictwa Federacji Rosyjskiej od dekady wpisują się w strategię presji i zastraszania, wskazując tym samym na ciągle zainteresowanie FR destabilizacją sytuacji bezpieczeństwa Wschodniej Flanki NATO⁶¹.

Na podstawie badań ustalono, iż Siły Zbrojne Federacji Rosyjskiej mogą w perspektywie dekady w sposób bezpośredni brać udział w prowokacjach militarnych poprzez wsparcie bojówek, grup ekstremistycznych oraz skrajnych formacji politycznych, tym samym pośrednio przyczyniać się do pogłębiania zjawisk separatystycznych w państwach bałtyckich. Zjawiska prowokacji militarnych mogą zostać uzupełnione o akty terrorystyczne, przypadki wandalizmu oraz sabotażu. Ocenia się, iż rosyjskie prowokacje militarne będą realizowane symultanicznie z niekinetycznymi elementami wpływu, wśród których najbardziej prawdopodobnymi formami będą: dezinformacja, działania psychologiczne oraz wojna w cyberprzestrzeni. Koordynacja szerokiego spektrum narzędzi agresji poniżej poziomu wojny będzie w tym przypadku umożliwiała podjęcie próby destabilizacji porządku publicznego oraz secesji części terytorium będącego pod wpływem politycznym i militarnym ekstremistów. Niewykluczone, iż Siły Zbrojne Federacji Rosyjskiej oraz rosyjskie służby specjalne będą zaangażowane w proces wywoływania agresywnych postaw wobec rosyjskojęzycznej mniejszości w państwach bałtyckich w celu wywołania pretekstu do rozpoczęcia interwencji militarnej w obronie rosyjskiej diaspory w państwach bałtyckich⁶².

PODSUMOWANIE

Wnioski z przeprowadzonych badań świadczą o tym, iż istota rywalizacji militarnej Federacji Rosyjskiej z Sojuszem Północnoatlantyckim polega na operacjonalizacji założeń rosyjskiej polityki zagranicznej, której celem jest odzyskanie dominacji w postsowieckiej przestrzeni bezpieczeństwa. Federacja Rosyjska dąży do podważenia obowiązującego porządku międzynarodowego, destabilizacji Sojuszu Północnoatlantyckiego i Unii Europejskiej oraz

⁶¹ K. Stepanenko, R. Bailey, A. Evans, D. Gasparyan, H. Zehring, F.W. Kagan, *Russian Offensive Campaign Assessment, September 19, 2024*, <https://www.understandingwar.org/backgrounder/russian-offensive-campaign-assessment-september-19-2024> (24.09.2024).

⁶² I. Makaraitė, M. Aušra, J. Čeponytė, R. Juknevičiūtė, J. Tvaskienė, *Secret Kremlin document reveals Russia's plans for Baltic states – LRT investigation*, <https://www.lrt.lt/en/news-in-english/19/1973471/secret-kremlin-document-reveals-russia-s-plans-for-baltic-states-lrt-investigation> (24.09.2024).

osłabienia wpływów Stanów Zjednoczonych w Europie Środkowo-Wschodniej. Rewizjonistyczna polityka Federacji Rosyjskiej doprowadziła do destabilizacji bezpieczeństwa europejskiego, którego skutki przedstawia przebieg konfliktu na Ukrainie. W trakcie badań ustalono, iż w perspektywie dekady Federacja Rosyjska będzie prawdopodobnie dążyć do degeneracji sytuacji bezpieczeństwa państw Wschodniej Flanki NATO z uwagi na czynniki geograficzne, polityczne i historyczne. Problemem strategicznym dla urzeczywistnienia rosyjskich marzeń o przywróceniu dominacji w przestrzeni postsowieckiej jest zwiększanie zdolności obronnych państw Wschodniej Flanki NATO oraz euroatlantycka integracja Ukrainy i Gruzji. Przypuszcza się, iż Federacja Rosyjska będzie konsekwentnie wykorzystywać siły zbrojne do osiągania korzystnych dla siebie rozstrzygnięć w polityce światowej, czego efektem ma stać się powrót do systemu jałtańskiego, opartego na określonych strefach wpływów i kontrolowanej suwerenności mniejszych państw. W rosyjskiej kulturze strategicznej aspekt siły, a zwłaszcza siły militarnej od wieków determinował zdolności państwa do dominacji strategicznej. Biorąc pod uwagę rosnącą tolerancję władz państwa oraz rosyjskiego społeczeństwa wobec agresji i przymusu, legitymizujących ofensywne działania Sił Zbrojnych FR, wydaje się, iż argument przemocy zbrojnej będzie głównym narzędziem rywalizacji międzynarodowej Federacji Rosyjskiej w perspektywie dekady.

Na podstawie badań ustalono, iż państwa bałtyckie mogą być narażone na skutki militarnej rywalizacji Federacji Rosyjskiej z NATO z uwagi na dysproporcję potencjału militarnego, czynniki polityczne, geograficzne oraz uwarunkowania historyczne. Do momentu wybuchu otwartego konfliktu zbrojnego na Ukrainie presja i agresja Federacji Rosyjskiej wobec państw bałtyckich wyrażała się w formie planowanych i koordynowanych działań hybrydowych, w ramach których poziom agresji utrzymywany był poniżej progu konfliktu zbrojnego. Proces optymalizacji Sił Zbrojnych Federacji Rosyjskiej, militaryzacja obwodu królewieckiego oraz wzmocnienie potencjału sił zbrojnych na zachodnim kierunku strategicznym państwa upoważniają do stwierdzenia, iż obserwowana jest ewolucja zagrożeń kreowanych przez Federację Rosyjską. Zmiana ta polega na przesunięciu środka ciężkości rosyjskiej rywalizacji międzynarodowej w stronę argumentu siły zbrojnej. Federacja Rosyjska posiada współcześnie siły zbrojne zdolne i gotowe do podejmowania działań poniżej poziomu otwartego konfliktu zbrojnego, jak i realizacji linearnych działań bojowych w perymetrze strategicznym. Zgodnie z koncepcją wojny nowej generacji Federacja Rosyjska nie zrezygnuje z wykorzystania niekinetycznego instrumentarium destabilizacji, jednak ocenia się, iż środki niemilitarnego oddziaływania będą pełniły funkcję katalizatora działań zbrojnych, występując w początkowej i końcowej fazie konfrontacji. Niewykluczone, iż Federacja Rosyjska w procesie rywalizacji strategicznej będzie wykorzystywać jądrowe i nienuklearne środki odstraszenia strategicznego.

Biorąc pod uwagę zaangażowanie Sił Zbrojnych Federacji Rosyjskiej na Ukrainie oraz implikacje polityczno-ekonomiczne wojny, można stwierdzić, że interwencja militarna Sił Zbrojnych FR w państwach bałtyckich wydaje się obecnie mało prawdopodobna. Ocena potencjału militarnego i zdolności bojowych Federacji Rosyjskiej i Sojuszu Północnoatlantyckiego

w regionie Wschodniej Flanki NATO wskazuje jednak, iż w hipotetycznym przypadku błyskawicznie prowadzonej agresji powyżej progu wojny to strona rosyjska może przeważać, przynajmniej do czasu wejścia do teatru działań sił szybkiego reagowania z głębi Europy i Stanów Zjednoczonych. Jest to wypadkowa miejscowej dysproporcji potencjału militarnego na korzyść FR oraz adaptacji rosyjskiego przemysłu i systemu bezpieczeństwa do prowadzenia długotrwałych konwencjonalnych konfliktów zbrojnych wysokiej intensywności w ostatniej dekadzie. Powoduje to, iż rosyjska armia przystosowana jest do szybkiego uzupełniania strat w sprzęcie i personelu oraz posiada doświadczenia bojowe w realizacji logistyki „ostatniej mili”, czyli zaopatrywania walczących pododdziałów frontowych. Ocenia się, iż trwająca transformacja Wielonarodowych Grup Bojowych eFP w państwach bałtyckich do poziomu brygady oraz konsekwentne zwiększanie wydatków na obronność są istotnym środkiem zwiększającym potencjał Wschodniej Flanki NATO do realizacji obrony i odstraszania.

Nawet jeśli Federacja Rosyjska nie zastosuje w przebiegu rywalizacji militarnej sił zbrojnych powyżej progu otwartego konfliktu zbrojnego, to w perspektywie dekady instrument siły militarnej będzie prawdopodobnie stanowić istotne narzędzie wielowektorowego oddziaływania Federacji Rosyjskiej w przestrzeni bezpieczeństwa państw bałtyckich. Ścisłe regulowany poziom agresji kinetycznej może współwystępować symultanicznie z presją ekonomiczną, wojną w cyberprzestrzeni, presją migracyjną oraz działaniami psychologicznymi. Wnioski z przeprowadzonych badań pozwalają na stwierdzenie, iż rywalizacja militarna Federacji Rosyjskiej może skutkować występowaniem w przestrzeni bezpieczeństwa Litwy, Łotwy i Estonii bezpośrednich i pośrednich zagrożeń dla suwerenności terytorialnej oraz bezpieczeństwa wewnętrznego państw. Podsumowując, można powiedzieć, że zagrożenia militarne kreowane przez Federację Rosyjską dla bezpieczeństwa państw bałtyckich w perspektywie dekady mogą stać się źródłem osłabienia zdolności obronnych Wschodniej Flanki NATO oraz erozji spójności wewnętrznej Sojuszu Północnoatlantyckiego.

BIBLIOGRAFIA

- Banasik Mirosław. 2023. Bezpieczeństwo międzynarodowe w erze strategicznej rywalizacji, Warszawa: Difin.
- Banasik Mirosław. 2022. „Odstraszanie strategiczne mechanizmem prowadzenia przez Federację Rosyjską rywalizacji międzynarodowej”. *Przegląd Wschodnioeuropejski* 13 (1): 199.
- Banasik Mirosław. 2019. Zagrożenia Federacji Rosyjskiej i euroatlantycka perspektywa bezpieczeństwa. Warszawa: Difin.
- Batashvili David. 2024. Russian Military Forces: Interactive Map, <https://gfsis.org.ge/maps/russian-military-forces>.
- BBC. 2015. Russia examines 1991 recognition of Baltic independence, <https://www.bbc.com/news/world-europe-33325842>.
- Bērziņš Jānis. 2019. Not ‘Hybrid’ but New Generation Warfare. W: *Russia's Military Strategy and Doctrine*. 157-159. Waszyngton: The Jamestown Foundation.

- Całus Kamil, Chmielewski Bartosz, Dębiec Krzysztof, Kobeszko Łukasz, Sadecki Andrzej. 2023. Wschodnia flanka NATO po roku wojny – mobilizacja różnych prędkości, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2023-02-21/wschodnia-flanka-nato-po-roku-wojny-mobilizacja-roznych>.
- Cancan Mark F., Monaghan Sean, Fata Daniel. 2023. Strengthening Baltic Security: Next Steps for NATO, <https://www.csis.org/analysis/strengthening-baltic-security-next-steps-nato>.
- Chełmniak Marcin. 2024. „Ewolucja roli obwodu królewieckiego w polityce zagranicznej i bezpieczeństwa Federacji Rosyjskiej po 1991 roku”. *Przegląd Wschodnioeuropejski* 15 (1): 122.
- Cichocki Bartosz. 2010. *Doktryna wojskowa Federacji Rosyjskiej*, Warszawa: Biuro Bezpieczeństwa Narodowego.
- Ciślak Jarosław. 2022. Armia rosyjska – armia agresora: Wojsko w Obwodzie Kaliningradzkim, <https://defence24.pl/sily-zbrojne/armia-rosyjska-armia-agresora-wojsko-w-obwodzie-kaliningradzkim-rapor> t?srsId=AfmBOop8ho5IolnJqIu7fuNP9IH4GU-umb3Iz58R2x8c1jKEmXIL_Xise.
- Clark Mason, Hird Karolina. 2023. *Russian regular ground forces order of battle*, Waszyngton: Institute for the Study of War.
- Clark Mason. 2020. *Russian hybrid warfare*, Waszyngton: Institute for the Study of War.
- Clark Mason. 2021. *The Russian military’s lesson learned in Syria*, Waszyngton: Institute for the Study of War.
- Deep Alex. 2015. *Hybrid War: Old Concept, New Techniques*, <http://smallwarsjournal.com/jrnl/art/hybrid-war-old-concept-new-techniques>.
- Dębski Sławomir. 2023. *Dwie składowe aktualnej sytuacji w Rosji*, <https://www.pism.pl/publikacje/dwie-skladowe-aktualnej-sytuacji-w-rosji>.
- Diec Joachim. 2015. *Geostrategiczny wybór Rosji. U zarania trzeciego tysiąclecia. Tom I*, Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Domańska Maria, Kardaś Szymon, Menkiszak Marek, Rogoża Jadwiga, Wilk Andrzej, Wiśniewska Iwona, Żochowski Piotr. 2019. *Twierdza Kaliningrad: Coraz bliżej Moskwy*, Warszawa: Ośrodek Studiów Wschodnich.
- Dubisz Stanisław. 2006. *Uniwersalny słownik języka polskiego PWN. Tom 2*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Dyner Anna Maria. 2021. *Zapad 2021 – kompleksowe ćwiczenia wymierzone w państwa NATO*, <https://www.pism.pl/publikacje/zapad-2021%C2%A0-kompleksowe-cwiczenia-wymierzone-w%C2%A0panstwa-nato>.
- Dyner Anna Maria. 2023. *Nowa reforma sił zbrojnych Rosji – zagrożenie czy gra pozorów*, <https://pism.pl/publikacje/nowa-reforma-sil-zbrojnych-rosji-zagrozenie-czy-gra-pozorow>.
- Freedman Lawrence. 1994. *The theory of limited war. W: International Perspectives on the Gulf Conflict, 1990-91. 203-204*. Londyn: Palgrave Macmillan.
- Grygolec Władysław, Kościuk Lech. 1998. *Bezpieczeństwo militarne państwa. Pojęcia, uwarunkowania, polityka*. Warszawa: Ministerstwo Obrony Narodowej.
- Götz Elias. 2022. „Near Abroad: Russia’s Role in Post-Soviet Eurasia”. *Europe-Asia Studies* 74 (9): 1529.
- Harris Catherine, Keegan Frederick W. 2018. *Russia’s Military Posture: Ground forces order to battle*, Waszyngton: Institute for the Study of War.

- Hird Karolina. 2023. Restructuring and expansion of the Russian Ground Forces hindered by Ukraine War requirements, Waszyngton: Institute for the Study of War.
- Hooker Richard D. 2021. „Major Theatre War: Russia Attacks the Baltic States”. RUSI Journal 165: 5-7.
- Jemioło Tadeusz, Dawidczyk Andrzej. 2008. Wprowadzenie do metodologii badań bezpieczeństwa. Warszawa: Akademia Obrony Narodowej.
- Kasapoglu Can. 2024. NATO Is Not Ready for War: Assessing the Military Balance between the Alliance and Russia. Waszyngton: Hudson Institute.
- Kuczyńska-Zonik Aleksandra, Bornio Jakub. 2023. Niemcy ogłaszają szczegóły sformowania brygady na Litwie, <https://ies.lublin.pl/komentarze/niemcy-oglaszaja-szczegoly-sformowania-brygady-na-litwie/>.
- Kuczyński Grzegorz. 2022. „Bańka” najeżona raketami. Czym Rosja może zagrozić z obwodu kaliningradzkiego, <https://i.pl/banka-najezona-raketami-czym-rosja-moze-zagrozic-z-obwodu-kaliningradzkiego/ar/c1-16327539>.
- Lucas Edward. 2023. Gotland: NATO’s Baltic Bastion, <https://cepa.org/article/gotland-natos-baltic-bastion/>.
- Majchrzak Dariusz. 2015. Bezpieczeństwo militarne Polski. Warszawa: Akademia Obrony Narodowej.
- Makaraitytė Indrė, Aušra Mindaugas, Čeponytė Jurgita, Juknevičiūtė Rūta, Tvaskienė Jurga. 2023. Secret Kremlin document reveals Russia’s plans for Baltic states – LRT investigation, <https://www.lrt.lt/en/news-in-english/19/1973471/secret-kremlin-document-reveals-russia-s-plans-for-baltic-states-lrt-investigation>.
- Milevski Lukas. 2019. „Scenarios for Baltic Defence: What to Prepare Against”. Lithuanian Annual Strategic Review 17: 203-204.
- Miszczuk Marcin. 2023. „Adaptacja Sojuszu Północnoatlantyckiego do nowych zagrożeń kreowanych przez Federację Rosyjską”. Studia Bezpieczeństwa Narodowego 28: 30.
- Miszczuk Marcin. 2024. „Broń hipersoniczna – podejście rosyjskie”. Przegląd Sił Zbrojnych 2: 131.
- Muzyka Konrad. 2021. Russian Forces in the Western Military District, Waszyngton: Center for Naval Analyses.
- NATO Allied Air Command. 2024. Baltic Air Policing, <https://ac.nato.int/missions/air-policing/baltics>.
- NATO. 2024. Washington Summit Declaration issued by the NATO Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Washington, D.C. 10 July 2024, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_227678.htm.
- Olech Aleksander, Śliwa Zdzisław. 2022. Migracje i kryzys na granicy polsko-białoruskiej, <https://ine.org.pl/migracje-i-kryzys-na-granicy-polsko-bialoruskiej/>.
- Oliker Olga, Rosa-Hernandez Gabriela I. 2022. The Art of the Possible: Minimizing Risks as a New European Order Takes Shape. Filadelfia: Foreign Policy Research Institute.
- Potulski Jakub. 2010. Współczesne kierunki rosyjskiej myśli geopolitycznej: między nauką, ideologicznym dyskursem a praktyką. Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytet Gdański.
- Radomyski Adam. 2021. „Development of the Russian Anti Access/Anti Denial (A2/AD) concept as a threat to NATO and Poland”. Torun International Studies 1 (13): 48-50.
- Savitz Scott, Winston Isabelle. 2024. A Brief Naval Overview of the Baltic Sea Region, Santa Monica: RAND.

- Schmidt Andreas. 2016. „Countering Anti – Access/Area Denial. Future Capability Requirements in NATO”. *The Journal of the JAPCC* 23: 70-73.
- Słownik języka polskiego PWN. 2024. Rywalizacja, <https://sjp.pwn.pl/sjp/rywalizacja;2518496.html>.
- Stepanenko Kateryna, Bailey Riley, Evans Angelica, Gasparyan Davit, Zehring Haley, Kagan Frederick W. 2024. Russian Offensive Campaign Assessment, September 19, 2024, <https://www.understandingwar.org/backgrounder/russian-offensive-campaign-assessment-september-19-2024>.
- Śliwa Zdzisław. 2023. „Od odstraszania do obrony – wyzwania bezpieczeństwa Państw Bałtyckich”. *Bezpieczeństwo Narodowe* 43: 8-11.
- Watts Stephen, Rooney Bryan, Germanovich Gene, Pezard Stephanie, Reach Clint, Shostak Melissa. 2022. Deterrence and escalation in competition with Russia. Santa Monica: RAND.
- Wilk Andrzej. 2016. Systemy rakietowe „Bastion” w obwodzie kaliningradzkim – zmiana sytuacji militarnej w Europie Środkowej, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2016-11-22/systemy-rakietowe-bastion-w-obwodzie-kaliningradzkim-zmiana-sytuacji>.
- Wills Steve. 2023. Kaliningrad: Impregnable Fortress or “Russian Alamo”?, <https://www.cna.org/our-media/indepth/2023/05/kaliningrad-impregnable-fortress-or-russian-alamo>.
- Zięba Ryszard. 2018. Pojmowanie bezpieczeństwa międzynarodowego w XXI wieku. W: *Bezpieczeństwo międzynarodowe w XXI wieku*. 23. Warszawa: Wydawnictwo Poltext.
- Żochowski Piotr. 2016. Iskandery w Kaliningradzie – stały element rosyjskiej polityki zastraszania, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2016-10-11/iskandery-w-kaliningradzie-staly-element-rosyjskiej-polityki>.